

Filip Galović
Zagreb

Marijana Togonal
Zagreb

ŠJORA VINKA GRE U SPIZU:
GOVOR GRADA SPLITA U KRATKIM PRIČAMA
DUNJE KALILIĆ

UDK: 821.163.42-32'282.09Kalilić, D.
811.163.42'282.2(497.583Split)

Rukopis primljen za tisak 17. 11. 2021.

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Mnoga su djela hrvatske dijalektalne književnosti iznimno važna, kako s aspekta književnosti, tako i s aspekta dijalektologije. Splitskim su govorom dosad pisali poznati i manje poznati autori, a i u novije se vrijeme nahode veoma zanimljiva dijalektalna djela na tome govoru. Dunja Kalilić, plodna autorica koja njeguje dijalektalno pisanje, objavila je 26 kratkih priča 2009. u knjizi *Šjora Vinka gre u spizu*, koje govore o svakodnevici jedne žene. U radu se izdvajaju i analiziraju jezične posebnosti tih kratkih priča na svima četirima jezičnim razinama te se zaključuje da je spisateljica dobro preslikala jezično stanje starijega naraštaja Splitskana, čime se ujedno promiče splitski govor i pridonosi njegovu očuvanju.

Ključne riječi: *govor Splita; južnočakavski dijalekt; novoštokavski ikavski dijalekt; dijalektalna proza; Dunja Kalilić*

UVOD

Splitskim su govorom dosad pisali poznati i manje poznati autori, a i u novije se vrijeme nahode veoma zanimljiva dijalektalna djela na tome govoru. Među au-

torima novijega vremena čija su djela vrijedna i s aspekta književnosti i s aspekta dijalektologije, treba istaknuti i Dunju Kalilić (rođena 1947.). Riječ je o veoma produktivnoj pjesnikinji i prozaistici koja, osim na dijalektalnome izričaju, piše i na standardnome jeziku.

Godine 2009. objelodanjena je njezina knjiga *Šjora Vinka gre u spizu*, s podnaslovom *kratke priče o puno važnin stvariman*. Knjiga sadrži 26 kraćih crtica, koje govore o svakodnevici jedne sasvim obične domaće žene – Vinke. Kako piše Ivan J. Bošković, recenzent djela, ona je »brižna majka i supruga, kojoj su obitelj i kuća ‘teret’ koji ne prepušta nikome jer bi tako, uvjerena je, iznevjerila svoje poslanje i svoj život. Srednjih je godina, živi sa suprugom (često ljuta na njega, ali bez njega ne može)...« (str. 130 – 131). Njezin je svijet »opisan zbivanjima i mjestima koja se stalno, gotovo ritualno ponavljaju: jutarnja kava ili čaj s prijateljicom (Tonkom), bolesna križa od lošeg madraca, sitna svađa s Njime, odlazak na tržnicu po blitvu, salatu, brokule, domaću kokoš i jaja, običi ribarnicu i mesarnicu, s punim rukama vrećica vratiti se kući, skuhati ručak, oprati suđe i pospremiti dnevni boravak, tako iz dana u dan; otići na koju večeru s uglednim gostima ili kod rodbine, neizbježno gledanje televizije s komentarima o politici i stanju u svijetu« (str. 131.). Vinka je u svemu tome ispunjena, u svojoj svakodnevici pronalazi zadovoljstvo. Ove su priče »pamtljive i duhom obogaćene slike u kojima prepoznajemo autoricu, ali i naše ljudske živote sa svim izazovima što ih svakodnevica sadrži« (str. 132 – 133).

Ove pitke i sadržajno interesantne crtime vrijedne su svakako i s aspekta jezika. Autorica piše splitskim govorom, birajući jezične karakteristike svojstvene starijemu naraštaju Splitskana. Dobro je poznato da je govor grada Splita veoma slojevit i da je, osobito u posljednje vrijeme, doživio znatne promjene. U radu će se na svima četirima jezičnim razinama izdvojiti jezične posebnosti ovih priča te će se ukazati koliko se jezične značajke iz pisanoga djela podudaraju s onima u govoru starijih Splitskana, odnosno postoje li različitosti i u čemu.¹

¹ Isto tako, kod pojedinih će se jezičnih značajki povući paralele s jezikom nekih drugih starijih splitskih autora. Ovdje su odabrani Ivan Kovačić (1897. – 1981.), Tonko Radišić (1917. – 1999.) i Ljubo Plenković (1926. – 1998.). Odabranim se tekstovima Ivana Kovačića iz djela *Smij i suze starega Splita* bavila Marijana Tomelić, tekstovima i nevelikom rječničkom jezičnom građom Tonka Radišića Filip Galović, koji se bavio i analizom jezika romana *Splitskanin* Ljube Plenkovića. Spomenuto se nalazi u popisu literature.

JEZIČNE ZNAČAJKE²

FONOLOGIJA

Odraz jata *ě

U splitskome je govoru, kao i u analiziranoj prozi, stari *ě supstituiran vokalom *i*: *cilo vrime govoriš* (36), *ča san činila cilu noć* (92), *da mi je dva puta kolinon taka kolino* (60), *dvi ponistre* (9), *golo žensko tilo* (37), *jedan lipi mladi glas* (115), *jerbo mi je liva noga pobigla na njegovu stranu* (50), *jeste li vidili* (86), *kad je to čuja ovi čovik kraj mene* (84), *kad uvatin koji ritki momenat* (100), *kako neće bidan kmečit* (23), *nisan zgrijala mliko* (11), *on počėja bižat* (34), *otega se momenta počela izlivat* (107), *počelo cidit po tleju (tlej 'tlo')* (21), *susid Marinko* (12), *umisto da to čejade lipo pozdravi kako Bog zapovida* (42), *u oti san se momenat omar sitila* (84), *u rukan držidu nož ili šikiru* (119), *za obid otvara konzerve* (18).

Vokal je *i* evidentiran u prefiksu *prě-*: *cilin puten do doma privrcalo mi se* (21), *jerbo je on primistija oni tapetić* (105), *omar san se sva pritvorila u jeno uvo* (101), *onda su je pribacili do te žene* (84), *pribacivat s jenega mista na drugo* (19), *poza take priobilate večere* (29), *priobuka se u dva minuta* (39). Isto je *i* u prefiksu *ně-*: *da će ništo reć* (12), *jerbo mi se nikako čini* (26), *nika stara vrića* (21), *ona zna niki svit* (12), *baš nikidan su se karali oko tega (karat se 'preparati se, svadati se')* (97).

To, dakako, ne znači da u govoru nije prisutan poneki ustaljeni ekavizam poput *zanovetat*, *koren*, *cesta* i sl., stoga u prozi čitamo: *profešur je diga obedvi ruke* (52), *siguro obedvi mislidu* (20), *već me sad bolidu obe noge* (52).

Zanimljivo je stanje u leksemima s korijenom *srěd-. Po pravilu dolazi *i*, npr. *stojidu ravno u sridu* (69), *usrid noći ulizen u sobu* (92), ali se uvukao *e*, očito pod novijim nanosom: *koliko je puti omar lipo prisikla po sredini* (66).³

U primjeru s glagolom 'sjesti' i njegovim izvedenicama miješaju se oblici s *i* te oblici s *e*: *morala san ulist unutra i sist* (83), *niman vrimenta ni sist* (78), *sidite odov*, *u ovi kafić* (121), *uvik sidi po nekoliko onih ča jedva čekadu sest* (18), *ja da ću sest i na miru popit kafu* (100), *more sve prisest* (81), *kako mi je priseja cili obid* (47), *vengo se prosela posteja* (73). Oblici su glagola *sest* dobiveni analogijom prema praslavenskomu prezentskomu obliku *sędǫ.⁴

² U cijelome se radu, radi lakšega snalaženja, umjesto *x*, *ž*, *ž*, *ń*, *í* bilježi (*h*), (*đ*), (*dž*), (*nj*), (*lj*).

³ Interesantno je zabilježiti da je takvo stanje evidentirano danas i na susjednoj Šolti (Galović 2019: 66).

⁴ U pisanju je Tonka Radišića u svršenoga glagola *e*, a u nesvršenoga *i*: *zaseli, seli, sest; sidi* 3. jd. prez. (Galović 2014: 54), a jednako je i kod Ljube Plenkovića: *sedite* 2. mn. impl!, *sedi* 2. jd. impl!, *sede, sest; sida, sidadu, sididu, sidit* (Galović 2015: 77).

U priložnim se dočetcima **ě* često reflektira kao *i*: *di je Albert?* (109), *di ću se ja o' tega lipoga mesa udebjat?!* (111), *nećedu van nidir uteć* (11), *poslin san sve do večere šumprešavala* (*šumprešavat* 'glačati') (27), *ako je još koji osta posli njega* (31), *pa mi je doli šugaman* (*šugaman* 'ručnik') (37), *povuće me doli* (19), *kad san se već vratila gori* (56), *samo ča ni digla noge gori na stol* (59), ali se nađe i ovjera s vokalom *e*: *doklen ja procidin juvu* (38), *oklen jin ta pusta forca* (*forca* 'snaga, sila, jakost') (23). U nekih je priloga obično reduciran krajnji vokal: *evo nas ovod* (18), *onod njanci jenoga pišmola* (*pišmol* 'vrsta morske ribe, pišmolj') (20), *ča su onod na Rivu parkirana* (69), *jušto tot projden* (*jušto* 'točno, upravo, baš') (69). U splitskome je govoru često *onod* dok se pored *ovod* čuje i *ovode* i *ode*, a pored *tot* dolazi i *tode* i *tod*.

Nije neobično da je u govoru starijih Splićana, doduše u izoliranim riječima poput *prama*, *pramaliće* i primljenici *praska* ('breskva'), razvijeno *a* na mjestu nekadanjega **ě*. Ovu staru čakavsku zamjenu u pisanju Dunje Kalilić potvrđuje dosljedna upotreba prijedloga *prama*: *da je i poletija prama njemu* (58), *gre prama našen stolu* (35), *poć prama Pazaru* (20), *prama meni gre* (114), *prama meni gre profešur* (51), *trkat prama Luškoj kapetaniji* (34).

Sasvim je prirodno da se okaziono pojavi i jekavski odraz *jata*, obično u pokojoj novijoj riječi, npr. *cjev*, *svjeski* (*rat*), *zamjenik* i sl. U autoričinu pisanju ne nahodimo jekavski odraz, pa niti u riječima u kojima bismo ga danas očekivali u govoru sviju naraštaja, tj. autorica svjesno bilježi ikavske forme: *brez umitnega ovega i onega* (23), *dokumenti o svomen poriklu* (119), *oto tribate pitat umitnika*, *šjor Slavka Alača* (121), *to van se zove ekološka osvištenost* (55).

Odras poluglasova **ь*, **б*

Vokal *a* kontinuant je staroga fonema 'šva' ($\text{ə} < *_{\text{ь}}, *_{\text{б}}$): *cili dan* (39), *najpri ste mi tribali reć dobar dan* (105), *kako je danas subota* (22), *fin i pametan čovik* (119), *izać vanka* (38), *izaša je vanka iz kuće bisan ka pas* (89), *jedan jogurt* (31), *kad je moj otac ovod jema butigu* (*butiga* 'trgovina, prodavaonica') (84), *kad je puno sladak* (42), *ne bi bile lešane ka ove o' liganj* (*lešan* 'koji je skuhan (u vodi)') (47), *oti bili konac* (45), *prin sedan uri* (70), *zapele su mi za dasku* (48).

U cijeloj se paradigmi imenice *pas* zadržao vokal *a*: *drži je pasu na glavu* (119), *i on jema pasa* (119), *je li ti znaš da oni jidu pase?* (41).

Čakavska se tendencija jake vokalnosti u govoru starijih Splićana ogleda u manjemu broju riječi, npr. *vazest/vazet*, *vavik* i u još ponekome primjeru. U analiziranome se izvoru često pojavljuje glagol *vazest* i njegovi oblici: *moran ništo vazest* (18), *samo je skoknila momenat do apoteke vazest lik* (35), *nek onda vazmen još jedan* (33), *dok ona tobože vazimje lik* (42), *sva srića pa nisan vazela* (21), *vazela ja ćikaru u ruke* (*ćikara* 'šalica') (99), *onda su svi vazeli* (28), *oto ča je vazēja* (32),

vazmi sad lipo kafu (60) premda se danas uvukao i *u-*: *onda su Francuzi jopet uzeli* (28), *nek uzmen u nje jedan mac (mac 'snop')* (68), *uzela san onu štracu (štraca 'krpa')* (57), *onda san ja uzela perun (perun 'vilica')* (29). Prilog *vavik* u tekstovima nije živ, stoga se redovito bilježi *uvik*: *triba uvik obuć baš onu košuju* (27), *zeleno uvik dojde poslin crvenoga* (119).⁵

Odraz prednjega nazala *ε

Čakavskim je govorima svojstven dvojadi refleksi nazala prednjega reda, pa odatle u starome splitskome govoru pokoja potvrda poput *jazik, jačmin, zajat*. U tekstovima je starija zamjena vokalom *a* u nekadanjoj poziciji *ε nakon palatala *j, č, ž* provedena u pojavnici *jazik*: *jemadu problema u teatar zaraj jazika* (97), *kad su mi justa i jazik cilo vrime pitala pit* (76), *po praviliman ribarskega jazika* (38), *svrbidu justa i jazik* (75), dok je u istim pozicijama u ostalim pojavnica evidenciran *e*: *baš za načet, bar jenega* (23), *omar počet govorit o politici* (18), *on počēja bižat* (34), *ona se počela smijat* (94), *obišna jetrena pašteta* (28), *ožednila san* (91). Nakon nepalatala očekivano stoji *e*: *jemat ću to na pameti* (69), *moran vazest i meso* (58), *triba jist i ribu i meso* (80), *morete doć i u petak* (23), *teletina ispod peke* (103).

Odraz stražnjega nazala *o

Stražnji je nazal *o, kao što je očekivano, rezultirao vokalom *u*: *ako ti oti ni muž* (46), *jerbo mi je ruka bila ispod boršina (boršin 'ženska torbica')* (15), *koji je oto kus o' ruke (kus 'komad')* (16), *kad po putu gre* (20), *kako jon je čer gruba (grub 'ružan')* (82), *pašteta ča se čini od guske* (31), *puka mi je zub* (39), *zubi su mi činili vodu* (87), *staviš unutra kupus* (10), *sve gušćerice, gusinice i stonoge* (25), *slomit nogu* (32), *kad bude na televiziju* (19).

Odraz slogotvornoga ↓

Slogotvorni je ↓ jednoznačno zamijenjen vokalom *u*, odnosno rezultatom je ujednačen s odrazom nazala stražnjega reda: *pari da je uvatija sve žutice ovega svita* (34), *pun banak* (13), *samo dvi jabuke* (52), *sunce je sve jače* (121), *triba jemat duboki pogled* (56), *u duboki pjat (pjat 'tanjur')* (39).

Razvoj inicijalnoga *v̄b/*vb

Odraz je inicijalnoga *v̄b/*vb u premoćnome broju primjera vokal *u*: *drugi se toća u kadu (toćat se 'namakati se')* (93), *ona u svaka doba zna koja je ura* (65),

⁵ Kovačić ima *vazmen, vazest* (Tomelić 2000: 92, 115), Radišić ima *vazelo, vase* te prilog *vavik* (Galović 2014: 53), Plenković ima *vazest, vazmimo, privazimje* itd. (Galović 2015: 77).

samo ča me nije itnija u glavu (78), dobija maloga unuka (57), kad smo ulizli u kuću (29), morala san se ustat (14, 45), puno slabo spavan, pa mi se ni teško po noći ustat (110), zaraj čega se tako rano ustaje (14), još ni usta iz posteje (16), onda se tek uvečer, oli sutradan sitin (82). Usp. Odras poluglasova.

Slogotvorni r

U splitskome govoru, a tako i u potvrdama iz proučavanih tekstova, funkciju silabema vrši i r: *gremo* trkat (*trkat* ‘trčati’) (78), *Igor mu pošapje na uvo nek se* strpi (119), *još jema i plavu* kry (100), *lik za* mrvu oživit čejade (105), *moran se* žrtvovat (103), *moran* trpit (49), *moren* držat *joči* otvorene (76), *ona jih* privrće rukan (12), *sve mi se zagropalo u* grlo (59), *tamo ispid* zrcala (39), *uz onu istu* crnu kafu (20). Ipak, popratni je vokal evidentiran »u pokojemu primjeru poput *ervaski*, ili u pokojemu toponimu poput *Dugi Rat* ‘dugi rt’ u splitskome području« (Lukežić 2012: 174) pa je u tome svjetlu dobro istaknuti nalaze: *da mi se smiri* sarce (36), sarce *mi je počelo* batit (34), *išla do vrja* Marjana *i nazad* (43), *jema* jarpu *dokumenti* (*jarpa* ‘hrpa’) (119).⁶

Sekvencija ra > re

Važan je primjer *kad je* naresa *i diplomira* (96) u kojem je očita promjena staroga korijenskoga slijeda *ra* u *re*. Stariji Splitsani kažu također i *rebac* te *krest*.

Proteza

U nekoliko se riječi prikovao protetski konsonant j: *da se slaže s* jočiman (10), *joči su jon propjo žute* (*propjo* ‘upravo, baš’) (10), *u moje tilo i moje* joči (94), *oba* joka (39), *jopet bi moja žena doma boje skuvala* (80), *jopet* pita (12), *ona jih* privrće (12), *moramo* jih *poč* slušat (23), *ne znan ja kad ste* jih *uvatili* (47), *omar stavin u* justa (28), *onda san namazala i* justa (14), *puno slaje za* jist (54), a i u govoru starijega svijeta možemo čuti *jarja*, *joko*, *justa* itd.

Ostale vokalske pojave

Prijedlozima koji svršavaju konsonantom može u proklizi pred drugim konsonantom prionuti a: *išla ča doli* niza *skaline* (56), niza *skale* (11), *jušto* prida *me* (*jušto* ‘točno, upravo, baš’) (15), *mala će* kroza *zube* (84), *poletila san* uza *skaline* (56), *prošla ja* uza *nju* (72), *stoji* uza *me* (82), uza *svu spizu* (*spiza* ‘1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane’) (75).

⁶ Ivan Kovačić ima *krtoli* N mn., *svršilo*, *vrj*, *trgat* pored *po Merjanu* (Tomelić 2000: 124–125), Tonko Radišić ima *svršit*, *zrna* N mn., *trkala*, *srdele*, *u srce*, pored *Ervacka* (Galović 2014: 53). Kod Ljube Plenkovića čitamo *trliš*, *grlo*, *krčili*, *brzo* itd., a u nekoliko primjera popratno *e* uz *r*: *perva*, *smert*, *persi* (Galović 2015: 79).

Analogijom se prema *ovi* dodaje vokal *o* na početku pokazne zamjenice *oti*: *oti bili konac* (45), *oti ćedu bit drugovačiji* (11), *ota njegova rodica* (17), *ota Viki me poznaje* (18), *koja je oto juva bila* (16), *ne zna da se oto ne friga* (41), *za otu rič* (12), *s otom boršon* (10), *jedan od otih* (18).

Prema *ovaki* dolazi *otaki*: *s otakin priteškin misliman* (37).

Vokali se dodaju i u primjerima poput: *baš se otako zove* (43), *je, jušto otako* (*jušto* ‘točno, upravo, baš’) (32), *kad otako učinemo mali vijadž* (*vijadž* ‘putovanje’) (23), *otako ću propjo učinit* (*propjo* ‘upravo, baš’) (13).

Redukcija je inicijalnoga vokala *o* ovjerena u primjerima tipa: *nosit sad vamo, pa sad tamo* (27), *njega ne moren zvati da me dojde vamo pokrit* (48).

U primjeru je *tice umiru pivajuć* (117) očigledna redukcija finalnoga vokala na početku glagolskoga priloga sadašnjega.

Finalni se vokal dosljedno reducira na početku infinitivne osnove: *čini mi se da bi ti bilo najboje poć leć* (104), *jerbo će mi Bog barenko iz trećega puta pomoć* (20), *na promociju triba donit jušto ono ča svit oće* (*jušto* ‘točno, upravo, baš’) (53), *nisan ja doša kupit ovod postole* (*postol* ‘cipela’) (84), *sad gren učinit spizu* (*spiza* ‘1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane’) (46), *tribaju se izjasnit* (103).

Pokatkada se sreću tzv. *allegro* oblici: *eto, viš, dogodilo mi se* (32), *eto, viš, da je bilo liganj* (47).

Fonem *dž*

Da je u analiziranome materijalu umjesto fonema *dž* nastupio *ž*, kao što je to u govoru starijega naroda, signaliziraju ovjere: *drži jenu ruku u žep o’ gaće?* (*gaće* ‘hlače’) (88), *on tu ruku drži u žep* (88), *u tomen žepu šuška s muniton* (*munita* ‘sitniš’) (88), *ne o’ cile guske, ludo jena, vengo o’ žigerice* (32). Interesantno je zabilježiti da u novijoj posuđenici u značenju ‘pidžama’ stoji *ž*: *donji dil o’ pižame* (92), *ni moga obuć lipu novu pižamu* (93).

Fonem *h*

Fonem *h* nestabilnom je jedinicom u govorima štokavskoga narječja ili govorima čakavskoga narječja koji su pod štokavskim utjecajem. U raspoloživu je materijalu, kao i u živome govoru starijih, očigledna količina štokavskoga utjecaja jer je fonem *h*:

– nestao bez traga: *itnila jih kroz ponistru* (48), *samo ča mi je ni itnija u glavu* (78), *jušto mi je došlo za kinit* (*jušto* ‘točno, upravo, baš’) (58), *malo ladne vode* (91), *ona će mrtva-ladna* (10), *moli će se oladit* (38), *ne bi triba ni odit* (19), *nek lipo malo odanen* (35), *onda san duboko uzdanila* (115), *uzdanila san i platila* (16), *onda je samo manija rukon* (88), *onda san i ja njemu manila* (89), *zaraj tega san se priladila* (58);

– supstituiran fonemom *v*: *doklen ja procidin juvu* (38), *justa mu se rastegla od uva do uva* (45), *kako je u Marmontovu i zimi i liti uvijek propuv* (66), *malo je miša i puva u nju* (39), *močit kruv u toć* (30), *more i suvega kruva* (31), *trokutiće kruva* (28), *ne bi se tribala mučit kuvat* (48), *skuvala kafu* (11), *oli si gluv?* (65), *sad moran kupit suvice* (*suvice* ‘grožđica’) (52);

– supstituiran fonemom *j*: *ča je bija povrj velikega pjata* (*pjat* ‘tanjur’) (27), *na dvi-tri nijjove* (18), *ni ovo straj* (91), *oni každraf s duplin trbujon* (*každraf* ‘nakaza, rugoba’) (20), *počelo cidit po tleju* (*tlej* ‘tlo’) (21), *s vrja Pijace* (18), *sve do vrja* (29), *veliki strušnjak za mijur* (54);

– supstituiran fonemom *k*: *ja san udunila špaker* (*špaker* ‘štednjak’) (99), *očistila špaker* (24).

Fonem *h* može se pojaviti u ponekoj novijoj riječi, npr. *ja san iskrenila svu onu juvu u škojku o' zahoda* (39); *moran omar zvat Hitnu pomoć* (77). Autorica, vjerojatno radi lakše razumljivosti, u nastavcima često bilježi *h*, npr. *bit će njih* (11), *osan malih pjatih* (*pjat* ‘tanjur’) (27), *tih nikih* (12), *tri metra o' mojih vrat* (109).

Fonem *f*

Značajkom je čakavskih sustava čvrsta pozicija fonema *f*. U tekstovima je veoma frekventan i pretežito nastupa u posuđenih riječi: *crnu kapu s frontinon* (*frontin* ‘štitnik na kapi’) (35), *ča me zafrkajete* (54), *ča san jih danas tila pofrigat za obid* (*pofrigat* ‘popržiti’) (19), *kupit čagod za frigat* (*frigat* ‘pržiti’) (38), *deboto padan u afan* (*deboto* ‘zamalo, skoro’; *afan* ‘nesvijest’) (51), *gren na feratu* (*ferata* ‘vlak, željeznica’) (42), *ja samo činin fintu* (*finta* ‘sitno lukavstvo, varka, trik’) (24), *jedva san fermala oni boršin u rukan* (*fermat* ‘zaustaviti’; *boršin* ‘ženska torbica’) (58), *jerbo bi se ona ofendila* (*ofendit se* ‘uvrijediti se’) (27), *jerbo su u fundać bili ulili par kapi vode* (*fundać* ‘talog (ob. od crne kave)’) (20), *ko će učinit fritule?* (*fritula* ‘vrsta okrugloga uštipka prženoga u vrućem ulju’) (52), *pojist ćete i koju fritulu* (122), *da ću isfrigat i donit cilu terinu fritul* (*isfrigat* ‘ispržiti’; *terina* ‘zdjela’) (52), *na tanke, fine fete* (*feta* ‘kriška’) (23), *ništo svitlo kafeno* (*kafen* ‘smeđ’) (32), *oklen jin ta pusta forca* (*forca* ‘snaga, sila, jakost’) (23), *omar će ti ostat frižanj* (*frižanj* ‘ogrebotina, rez’) (50), *onda san srila onega profešura* (122), *ponovila san i omar se sva infotala* (*infotat se* ‘naljutiti se, rasrditi se’) (90), *skuvala kafu* (11), *udanen bokun arje da se ne afanan* (*arja* ‘zrak’; *afanat se* ‘onesvijestiti se’) (41), *zazvoni mi telefon* (37).

Ovdje je izuzetak usamljeni nalaz *svaki put kad me trevi* (*trevit* ‘susresti’) (79). Mora da je riječ o utjecaju susjednih novoštokavskih ikavskih govora u kojima se *f* rijetko pojavljuje, tj. zamjenjuje se s *v* ili *p*.⁷

⁷ Usp. i Plenkovićeve primjere: *fregulicu* A jd., *fažola* G jd., *fišo* pril., *šuferin*, *ferate* G jd., *refan* I. jd. prez., ali *trevi*, *trevija* (Galović 2015: 83–84).

Skupina *hv* svela se na *f* u *fala van, gospoja Sanda, baš van fala* (100), *jerbo san ga morala bokun pofalit* (69), no u primjerima *jedva san uspila uvatit* (20), *on se uvatija* (13), *ona me uvati za rukav* (19), *od otega me vatadu ježuri* (*ježuri mn. 'trnci, žmarci'*) (109) otpada prvi član skupine *hv*.

Održi skupina **tj* i *tbj*

S obzirom na činjenicu da je riječ o književnome izvoru, sasvim je razumljivo da se pišu afrikate *č* i *ć* premda se u govoru grada Splita na njihovu mjestu realizira glas srednje tvrdoće: *fin i pametan čovik* (119), *omar je skočija* (81); *cilu san noć sanjala* (80), *neću poč u bikara* (*bikar 'mesar'*) (119).⁸

Održi skupina **dj* i *dbj*

Rezultat je primarne i sekundarne jotacije dentala *d* u više nalaza čakavski *j*: *ča se sve dogaja jenoj bidnoj ženi* (70), *jerbo će se i nan isto dogajat* (17), *svit ča gre na ota dogajanja* (52), *da je ne informiran obo svin važnin dogajanjiman* (27), *čini mi se da je ovi ovod najslaji* (95), *ovi je još slaji* (95), *puno slaje za jist* (54), *slaji je o' cukra* (*cukar 'šećer'*) (16), *zna ona kad je najslaje leć* (97), *gospoja Maris* (27), *jutros nan se jena gospoja izvrnila* (83), *moran gospoji Asji sve ispriповidit* (43), *lipo ćemo onda izmeju sebe govorit* (117), *meju otako finin sviton* (28), *meju ton spizon* (*spiza '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane'*) (77), *sve san mlaji i mlaji* (83), *sve ste mlaji* (83), ali se uvukao i *đ*: *muzgavce ča su tvrđi o' kože o' vola* (47), *rodica Vedre jema rođendan* (112), što je osobito zamjetno u primljenih riječi: *cilu san noć điravala* (*điravat 'šetati'*) (76), *gre se to na vijade* (*vijađ 'putovanje'*) (15), *učinemo mali vijad* (23), *kad san stavjala ređipet* (*ređipet 'grudnjak'*) (46), *koja je ovo đinaštika* (*đinaštika 'gimnastika'*) (101), *lipo san se, evo, s jednin najranije jutros kortedavala* (*kortedavat se 'pokazivati simpatije međusobno, udvarati se'*) (47). Premda se danas među starijim narodom u značenju '1. godišnje doba; 2. doba godine u kojemu se obavljaju određeni poslovi' čuju dubletne varijante *štajun* i *štađun*, autorica bilježi onu s *đ*: *jerbo je sad njiov štađun* (114).

Održi skupina **stj*, **skj* i njihovih sekundarnih varijanti

Govor je starijih Splićana šćakavski, kao premoćan broj čakavskih i dio štokavskih govora. U tekstovima su redovito zastupljene šćakavske forme: *ča se more boje na Rivu lašćit* (34), *kako se ništo lašći* (34), *deboto san se nabola na šćap o' metle* (*deboto 'zamalo, skoro'*) (85), *kupite još jedan šćap* (86), *molli ste me probost s*

⁸ Na nekoliko se mjesta u kraćim pričama javljaju omaške u bilježenju *č* i *ć*. S obzirom na činjenicu da autorica u pisanju razlikuje ove dvije afrikate, premda su u govoru Splita ujednačene, i u našim će se primjerima iz splitskoga govora pisati obje afrikate.

otin šćapon (86), *dentijera puno klapa i propušćije pjuvašku* (*dentijera* ‘umjetno zubalo’) (13), *držat male prajce i pušćat jih u svoju posteju* (94), *more za sebon pušćat* (21), *Violetina, ča pušća ote zrake* (22), *ona zna jednu ča namišća ruke i noge* (83), *kad bi ota znala namišćat i takujine* (*takujin* ‘novčanik’) (84), *ko će te badat oli šćipjat* (42), *svit koji bada prstimani i šćipje* (42), *lipo očistidu sve gušćerice* (25), *onda san se ušćipnila za oba obraza* (56), *reče on i ušćipne me* (111), *šćeta je ne pojist* (103).

Skupine *jd* i *jt* u svezi s glagolom **jbti*

Na granicama se prefiksalnoga i korijenskoga morfema u prezentskim osnovama glagola prefiguriranih s **jbti* ostvaruje skupina *jd*, kao što je to i danas u govoru starijih govornika: *bilo bi nan puno drago da dojdete* (100), *dojde oni drugi* (12), *dojde oni jedan* (12), *dojdi, evo nas* (18), *kad ti dojdu na večeru* (33), *lipo dojdite u drugu subotu* (23), *nek se lipo danas spremimo i dojdemo* (22), *onda van dojdu oni* (13), *čekali da ti izajdeš iz kuće* (47), *izjaden ja vanka* (121), *jerbo će me još pet puti zvati dok ne izajden* (45), *da ti projde oti straj* (91), *jušto tot projden* (*jušto* ‘točno, upravo, baš’) (69), *najden ga kako lipo pije kafu* (22), *kad drugi put pojden* (43), *pojdemo u Anite* (23), *pojden naprid* (10).

Skupina se *jt* namjerila na metatezu i jotaciju pa su potvrđeni oblici poput *poć, doć, nać* i sl.: *izać vanka* (38), *poć na peškariju* (11), *poć po jedan but* (*but* ‘noga životinje od koljena do trupa’) (17), *proć naprid* (45), *proć priko Pjace* (18), *samo moran još nać ravanele* (*ravanela* ‘rotkvica’) (71).

Skupina *čr*

Skupina je *čr* (< **čbr*, **čer*) u govoru starijih zadržana u svega ponekoj ovjeri. U korpusu se čuva u leksemima *črv* i *čriva*: *niti sliči na zrno, niti na črva* (24), *oli tvoja čriva jemadu svoju rutu?* (99), *u čriva* (99) dok je u ostalim nalazima prometnuta u *cr*: pored *crni rižot* (20), *ćikarica crne kafe* (*ćikarica* ‘šoljica’) (31), *jenu smišnu crnu kapu* (35), *nima pinez za crveno* (*pinezi* ‘novac’) (80), *obrazi debeli i crjeni* (16), *ono crnilo o’ sipe* (21), *toliko puno crnila* (21), *zeleno uvik dojde poslin crvenoga* (119).

Finalni *l*

Finalni je *l* u govoru starijih, a tako i u građi:

– zadržan u kategoriji dočetka osnove imenica, pridjeva i djelomice priloga: *dobar dil noći* (31), *ka da je cili gomitul konca na njon* (*gomitul* ‘smotuljak, namotaj (npr. konca, pređe i sl.)’) (45), *kad san tribala stavit petrusimul* (*petrusimul* ‘peršin’) (62), *moreš sist za stol* (22), *sila ja za stol* (38), *na jedan postol* (*postol* ‘cipela’) (19), *provat livi postol* (83), *oprala lavel* (*lavel* ‘sudoper (ob. kameni)’) (19).

(24), *pita pošto kil* (12); *i to gol* (92); *zato san mu doviknila nek odozda upre u škuru* (škura 'drveni prozorski kapak') (89), ali *koraki deboto o' metra i po* (deboto 'zamalo, skoro') (51), *njanci do po čaše* (29), *šest i po uri* (11) te *jerbo mi je bilo žaj*⁹ (48);

– zadržan u kategoriji dočетка unutrašnjega sloga: *gleda kroz koltrine* (koltrina 'zavjesa') (46), *oćete li oto jist u bolnicu* (80), *odila san žvelto* (žvelto 'hitro, okretno, brzo') (20), ali *ispod donje terace* (teraca 'terasa') (48);

– u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga supstituiran vokalom *a* koji se kontrahira s prethodnim ili se između dvaju vokala interpolira hijatsko *j*: *jerbo mu se čini da mu je jutros pa cukar* (cukar 'šećer') (120), *kako je on žvelto proša* (žvelto 'hitro, okretno, brzo') (115), *kako mi je malopri reka dotur* (dotur 'liječnik') (81), *on se diga s kauča i pobiga* (25), *onda je s balance pogleda u me* (balanca 'vaga') (16), *donija on komad* (16), *izvalija se na kauč* (17), *jerbo se on zaželija* (14), *sad san se sitija ča san zaudobija* (85).¹⁰

Prijelaz -m > -n

Čakavskim je govorima uz Jadransko more, štokavskim govorima bližih moru, ali i nekim nehrvatskim govorima svojstven prijelaz finalnoga -m u -n. U materijalu se neutralizacija sustavno ostvaruje u nastavcima: *drugi svit obo ten govori* (88), *jedva san dočeka da vas jopet vidin* (115), *kako nan je bilo puno lipo* (29), *itnila jih kroz ponistru maškan* (48), *ne moren učinit spizu, a kamoli o njon govorit* (spiza '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane') (33), *omar je poletija za onin žutin* (34), *zna se dogodit da po ure govorin s nikin sviton* (82), kao i na dočetu nekih nepromjenjivih riječi: *prin sedan uri* (70), *osan uri* (45), *bilo nas je osan za stolon* (27).

Na dočetu se leksičkoga morfema promjenjivih vrsta riječi -m ne mijenja: *je li van problem auto?* (100), *ovako lipi mulam* (mulam 'pozicija mesa (ob. govedega)') (16).

U sredini riječi *m* prelazi u *n* pred dentalom u nekoliko nalaza: *jerbo ništa nisan zapantila* (107), *jeste li vidili da je čovik zapantija* (70), *ko bi moga zapantit* (50), *zapantite!* (44), *o' sedandeset deki* (67).

⁹ U Radišića nahodimo dva primjera zamjene finalnoga *l* s *j*: imenicu *bokaj* i prilog *žaj* (Galović 2014: 59).

¹⁰ Dosta je interesantno upozoriti da kod Kovačića nahodimo *traži*, *vidi*, *poče* pored *zaposlija*, *bija* (Tomelić 2000: 94), a kod Radišića *bi*, *prisp* pored *ustravija*, *razumija*, *rodija* (Galović 2014: 59).

Rasterećenje napetosti u rubnim zonama sloga

Rasterećenje se napetosti u rubnim zonama sloga (usp. Moguš 1977: 84–90) u primjerima uzetim iz materijala¹¹ odvija sljedećim postupcima:

– slabljenjem slivenika *č > š*: *da san more bit alergišan* (38), *dvi toške o' interesa* (70), *i to s elektrišnin otvaračen* (18), *kritiški ne gledadu* (18), *ne onako divjaški* (35), *ni to ništa neobišno* (82), *obišna jetrena pašeta* (28), *ovo je mačak, a ne maška* (109), *jesu li maške onod doli* (48), *propušćije pjuvašku* (13), *puno velika strušnjakinja* (44), *veliki strušnjak za mijur* (54), *trkat prama Luškoj kapetaniji* (34), *zato ča mi je simpatišna* (100);

– slabljenjem zatvornika *s > j*: *čula san i malega prajca* (23), *najili su se ka prajci* (63), *pogladila san svoje male prajce* (93), *jušto ka u malega prajčića* (jušto 'točno, upravo, baš') (95);

– redukcijom okluziva: *deboto san udrila u jenu gospoju* (deboto 'zamalo, skoro') (96), *do jenega bota* (bot 'sat (u vremenskome značenju) od 1 do 4 (nakon 5 je ura') (12), *jena puno fina žena* (9), *gleda kako drugo čejade slako ji* (104), *guloz ti je on na slako* (guloz 'proždrljiv, pohlepan') (32), *jedan put za vrime prestave* (88), *kad ona počne govorit po spliski* (116), *kad si ti zanji put vidila* (23), *zanje vrime* (10), *sve do zanjega momenta* (96), *posli vas se ona karta automaski okrenila* (95) te u primjerima tipa *glava o' maške* (10), *u vrićicu o' plastike* (10).

Primjetna je tendencija za uklanjanjem netipičnih konsonantskih skupina na način da se prvi član skupine likvidira: *čer o' njičove krajice* (104), *ko zna koliko terini* (terina 'zdjela') (52, 53), *svi bidni tići* (78), pa tako i stariji narod kaže *šenica, tica, di* i sl.

Razvoj skupine št (< *čbt)

Skupina se *št* mogla razviti u primljenih riječi, a mogla je nastati i od stare skupine *čt* (< *čbt), kao što je to u primjeru *jena poštena žena* (52).

Odraz osnove vs- (< *vbs-)

Odraz je zamjeničke osnove *vs-* (< *vbs-) i njezinih izvedenica redovito *sv-*: *jer je svaka riba dobra* (38), *skoro svaki dan* (69), *svaki cipal jema joči* (cipal 'vrsta bijele morske ribe, cipal') (67), *svakomen stavila na pjat* (pjat 'tanjur') (29), *svę ćeš*

¹¹ I kod starijih se Splitskana najčešće sreću primjeri slabljenja slivenika i redukcije okluziva, ali i kod starijih pisaca. Ivan Kovačić ima *slišno, junaški, prilišna, puške, pomišni* pored *slake, jenu, spliski* itd. (Tomelić 2000: 81), Tonko Radišić ima *maške, obišno* pored *prajciman, prajcu* te *omar, zanje* i sl. (Galović 2014: 61), Ljubo Plenković ima *puški, lovašku, zapovidniški, oblašno, u Grškoj* pored *boga štvo, pesto, iz susistva* (Galović 2015: 86).

mi *izmaćat* (*izmaćat* ‘uprljati’) (22), *onda san otrala svu prašinu* (50), *oni svi još sididu za stolon* (20), *svi oni mali pišmoli* (*pišmol* ‘vrsta morske ribe, pišmolj’) (19).

U NA jd. muškoga roda upada u oči lik *vas*, gdje je izvršena vokalizacija poluglasa u jakome položaju: *na vas glas* (18, 57, 87).

Skupine *šk, šp, št* u primljenih riječi

Konsonantske su skupine *šk, šp, št* u primljenica potvrđene u brojnim hrvatskim govorima. U književnome su izvoru, tako i u živome govoru, veoma frekventne: *bacila škovace* (*škovace* ‘smeće’) (24), *uto je doša jedan škovacin* (*škovacin* ‘smetlar’) (77), *kad grete na peškariju* (*peškarija* ‘ribarnica’) (38), *kad van škure ostanu otvorene* (*škura* ‘drveni prozorski kapak’) (89), *more bit i škarpi* (*škarpi* ‘vrsta morske ribe bolna uboda’) (77), *more i biškotin* (*biškotin* ‘dvopek’) (31), *on da ga boli škina* (*škina* ‘leđa’) (22), *u drugi škartoc* (*škartoc* ‘papirnata vrećica’) (54); *baš za dišpet* (*dišpet* ‘prkos, inat’) (33), *izvrnit ću se u ovu šporkicu* na tleju (*šporkica* ‘prljavština’; *tlej* ‘tlo’) (76), *morala san mu sve špjegat* (*špjegat* ‘objasniti, rastumačiti’) (12), *umisto da mi lipo sad špjegaš* (33), *špaline o’konbineta* (*špalina* ‘naramenica’; *konbinet* ‘dio donjega ženskoga rublja s naramenicama’) (48); *ča se propjo itendi u sve male beštijice* (*propjo* ‘upravo, baš’; *itendit se* ‘razumjeti se u što, biti vješt u čemu’; *beštijica* ‘životinjica’) (55), *jena štrukana naranča* (*štrukana* ‘iscijeđen’) (31), *jušto ti se sve slaže* (*jušto* ‘točno, upravo, baš’) (10), *lipu veštu* (*vešta* ‘haljina’) (14), *takla svoju veštu* (27), *meštrovica o’pozornice u spliskon teatru* (*meštrovica* ‘1. učiteljica; 2. ona koja dobro poznaje struku, stručnjakinja’) (96), *on i ne zna ča je to pašticada* (81), *ovo van je ona štraca* (*štraca* ‘krpa’) (56), *pokvarija štumik* (*štumik* ‘trbuh’) (32), *skroz po guštu* (25), *unutra stavin i pešt* (*pešt* ‘smjesa sjeckanoga luka, slanine i peršina’) (62).

U gdje kojim su pojavnicama te skupine ovjerene kao nepalatalne: *dvi oli tri borše pune spize* (*borša* ‘torba’; *spiza* ‘hrana, jelo (općenito)’) (77), *dvi ponistre* (*ponistra* ‘prozor’) (9), *kako san se zaraj tega sva skonšumala* (*skonšumat se* ‘smesti se, zbuniti se’) (29).

Promjena *lj > j*

Adrijatizam *lj > j* u analiziranoj je građi obilato potvrđen, a svojstven je i govoru starijega naroda: *čejade mora jemat* (14), *umisto da to čejade lipo pozdravi* (42), *da bidna ne dobije koji žuj* (18), *di ću se ja o’tega lipoga mesa udebjat?!* (111), *jerbo su mi ruke od uja* (48), *judi moji* (34), *ka prava prijatejica* (77), *kako mi je divjakuša poklopila slušalicu* (64), *ležat u posteju* (13), *nastavin daje* (12), *ponovi on i nastavja* (12), *poslin san sve do večere šumprešavala njegove košuje* (*šumprešavat* ‘glačati’) (27), *poslin tega pošaje rodbinu i svojtu* (*svojta* ‘šira robina’) (104), *samo*

kjucadu niku spizu (spiza '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane') (24), *uvatija me kašaj* (123), *vengo mi je bilo po voji* (14).

Nije rijedak slučaj da se u govoru starijih pojavi *lj*, pretežito u kojoj novijoj riječi ili posuđenici, npr. *biljet*, *konšiljer* ('savjetnik'), *kvadrilja* ('vrsta starinskoga plesa'), a tako je i u korpusu: *oprala sva cakla, pa još i grilje* (50).

Rotacizam

Supstitucija je intervokalnoga *ž s r* u prezentskoj osnovi glagola 'moći' (< **mo-gti*) evidentirana u materijalu: *ča sad moren!?* (31), *moren se bidna sva izgrist* (79), *ne moren njanci ni promislit (njanci 'niti')* (14), *ne moren odoliti* (16), *ne moreš proć* (18), *ko to danas more kupit* (12), *ne moremo danas* (23), *morete i tako provat* (83), *grezuni ča ne moredu odoliti (grezun 'čeljade neotesana ponašanja, primitivac')* (42).

Inače je prijelaz *ž > r* očigledan i u primjerima tipa *jerbo se on zaželija* (14), *nećedu van nidir uteć* (11), *nikor me počne badat* (42), gdje je *r* ostatak praslavenske čestice **že*.

Asimilacija i disimilacija

Djelovanje asimilacije na daljinu i u dodiru pokazuju nalazi: *ja oprala, ošušila i stavila* (24), *poslin je izvadila i meknila na šušilo* (50); *ako š njin takneš zid* (50), *sve one druge žute ča su bili š njin* (34), *š njin ništo ni u redu* (84), *pozdravin se š njon* (114), *tako san se lipo dogovorila š njon* (23), *gre š njiman meni priko vrata* (45), *i š njiman dreto u banj* ('1. uspravno, ravno; 2. direktno, izravno') (105), *skupa š njiman* (18).

Disimilacije su ovjerene u nekoliko riječi: *zlamenala san se* (20), *ne zlamenije se samo u crikvi* (20), *rečen ja sebi i da ću se zlamenat* (93); *zaraj tega ča jema sumjivih listovi* (85). Od starijega se svijeta može čuti i *guvno, sedavnajst*, odnosno *lebro, lizerva* itd.

Gubljenje palatalnosti

Palatalni je nazal *nj* u pokooj riječi izgubio palatalnost: *but o' mladega janca* (17).

Ostale konsonantske posebnosti

U imenici je *caklo* (< **stbtklo*) stara skupina *st* metatezom dala *c*: *oprala sva cakla* (50).

Riječ se *koromač* ostvaruje u metateziranome obliku: *stavin koromača i na vřj malo murtile (murtila 'bosiljak')* (63).

Navesci

Navezak se *n* pojavljuje u nekim slučajevima: *doklen ja procidin juvu* (38), *obo oniman ča se supadu* (36), *po momen tilu* (45), *u cilomen svomen životu* (59).

MORFOLOGIJA

Imenice

Muškoga su roda imenice *sekund* i *minut*: *ni proša ni sekund* (33), *priobuka se u dva minut* (39), *vratit ću se za koji minut* (121).

Imenica je *riceta* ovjerena u ženskome rodu: *ja se držin jene stare ricete* (62).

U nekim južnočakavskim govorima imenice tipa *dekorac(i)jun* pripadaju imenicama *i*-vrste dok su u splitskome govoru muškoga roda: *obo tomen njegovon požicijunu* (*požicijun* ‘položaj, pozicija’) (22), *svršit na koji operacijun* (*operacijun* ‘operacija’) (77), *vengo oni brez edukacijuna* (*edukacijun* ‘1. odgoj; 2. obrazovanje, poduka’) (42).

Imenica je *kokoš* uključena u imenice *e*-vrste: *bidne kokoše nisu jemale noge* (25), *jema uvik najboje kokoše* (25), *one kokoše iz ćibih (ćiba ‘kavez’)* (25).

Imenice tipa *vime* u svima padežima, izuzev NAV jd., imaju osnovu proširenu infiksom *-n-*: *dva prezimena* (100), *iza imena piše* (10), *triba jih sve reć po imenu* (98), *tribalo mi je vrimena* (48). Infiks *-t-* dolazi u *čejade: od tega dodavanja čejadetu* (81).

U instrumentalu se jednine imenica muškoga i srednjega roda obično čuva razlika po palatalnosti. Imenice s nepalatalnim dočetkom osnove imaju *-on*, a imenice s palatalnim dočetkom osnove *-en*: *bilo nas je osan za stolon* (27), *deboto san ga potegla s kušinion* (*deboto* ‘zamalo, skoro’; *kušin* ‘jastuk’) (26), *jerbo se bija dogovorija s likaron* (37), *da mi je dva puta kolinon taka kolino* (60), *i to s elektrišnin otvaračen* (18), *pokrijen justa šudaričen* (*šudarić* ‘rupčić’) (58) premda se može pojaviti koje odudaranje kao u primjeru *dvi san borše zejon napunila* (80).¹²

U čakavskim se govorima očekuje kratka množina jednosložnih i dijela dvosložnih imenica muškoga roda, dakle oblici bez proširene osnove, a jednako je ovjeren u govoru starijih Splićana. U izvoru dolazi *ka da ji repe o pantagani* (*pantagana* ‘štakor’) (82), *nacrtali mu brke na one plakate* (86), *petan roge* (frazna *petat roge* ‘prstima pokazati oblik rogova (ob. u znak ruganja, ignoriranja i sl.)’) (15), no ipak

¹² U Plenkovićevu romanu tako čitamo *konjon*, *bijcon*, *ocon* i *ocen*, *gnjojen*, *križen* (Galović 2015: 90).

je neobično da se piše *ja da ću je povući, a na njon brkovi* (95), *s onin brkoviman* (16) te *kakovi su oti sumjivi listovi?* (85).¹³

Genitiv množine imenica muškoga roda ima trojake nastavke: *-i/-ih*,¹⁴ *-ov* i *-ø*:¹⁵ *deset metri* (120), *dosta mi je crnih šinjali* (*šinjal* 'znak, trag') (50), *izrizala sve na osan dili* (29), *joči pune krmejih* (76), *kil mladi kumpiri* (43), *koji broj postoli on nosi* (*postol* 'cipela') (19), *ni mi tila dat obilato ni pom ni kukumari* (*poma* 'rajčica'; *kukumar* 'krastavac') (78), *osan malih pjatih* (*pjat* 'tanjur') (27), *pun banak ispjućanih škampih* (13), *puna mu justa zubih* (16), *svaki kamen koji je s naših spomeniki* (102), *za pet-šest minuti je gotovo* (39); *nikoliko korakov naprid* (57), *pet korakov* (77), *pet-šest korakov* (14) (pored *pet-šest koraki* (72)); *o' šuga o' muzgavac* (*šug* 'umak') (48), *ovih dan dolazi* (104).

Genitiv množine imenica srednjega roda ima dvojake nastavke: *-ø* i *-i*: *duzinu jaj* (*duzina* 'dvanaest jednakih, istovrsnih predmeta, tuce') (43), *isprid onih vrat* (34), *kad san došla do vrat* (38), *puno daje o' vrat* (81), *nek izbaci ono »moja« iz just* (94); *more svršit na sto misti* (56), *jema za vas onih kolic* (121).

U genitivu su množine imenica ženskoga roda evidentirani dvojaki nastavci: *-ø* i *-i/-ih*:¹⁶ *butigu od igrašak i onih franjih* (*butiga* 'trgovina, prodavaonica'; *franja* 'pikula') (84), *ča je to puno godin* (108), *devedeset godin* (22), *iz njegovih ruk* (57), *ka da gre u kašetu brokav* (*kašeta* 'drveni sanduk'; *brokva* 'čavao') (69), *kil jabuk* (52), *krivih nog* (34), *ne bi bile lešane ka ove o' liganj* (*lešan* 'koji je skuhan (u vodi)') (47), *nosit u boršu kvarat kozic* (*borša* 'torba') (60), *onda san tako s nog još dožuntala* (*dožuntat* 'nadodati, dodati') (19), *one brez nog* (25), *pelene umisto mudanat* (*mudante* 'donje gaćice') (34), *po kil ćimulic* (*ćimulica* 'mladica, izbojak na kupusu') (11), *s onon nasrid gać* (*gaće* 'hlače') (93), *šparogi jeman doma* (68), *tih nikh tajkunih* (12), *zaraj otih zrak* (22); *brez onih raveli* (*ravela* 'rotkvica')

¹³ Kovačić sustavno ima kratke množine: *puti, kraji* (Tomelić 2000: 101), jednako kao i Radišić: *brodi, galebi, roge* A mn. (Galović 2014: 62). Kratki su množinski oblici dominantni i u Plenkovićeve materijalu: *noži, gromi, posli, zeci, žepi, topi, pute, golube, zide, dlane* premda se i uvukao pokoji oblik duge množine: *ratoviman, krikovi, gradoviman* (Galović 2015: 90).

¹⁴ I ovdje i u ženskome rodu mora da se *h* bilježi radi lakše razumljivosti, kao što je to u *bit će njih* (11), *osan malih pjatih* (27), *tih nikh* (12), *tri metra o' mojih vrat* (109).

¹⁵ Jednako je stanje kod starijih autora. Kovačić ima *kukumari, razgovori, mravi; suvarak, dan; radnikov, Vlajov* (Tomelić 2000: 102), Radišić ima *dvori, veštiti, tovari; prijatej; sinov* (Galović 2014: 62), a isti su nastavci zastupljeni kod Plenkovića: *feralići, trsi, grdelini; težakov, poreznikov, bubrigov; dan, lovac, mrav* (Galović 2015: 91).

¹⁶ Kod Kovačića također čitamo: *cat, pojaric, gredic, zemaj te pomi* (Tomelić 2000: 102), kod Radišića *veštic, skal, brokav, smokav te skuši* (Galović 2014: 62), a jednako je i kod Plenkovića: *trišanj, zemaj, grančic, maslin, jarebic te jematvi, kalamiti, fešti*, koji bilježi i dva štokavska primjera *sestara, jusana* (Galović 2015: 92).

(76), *dvi borše pune grancigulih* (borša ‘torba’; *grancigula* ‘vrsta morskoga raka’) (114), *ja san radi veni podigla malo noge* (17), *jema muških i ženskih karoti* (karota ‘mrkva’) (54), *jerbo je daska o’ ponistre bila puna šćengi* (šćenga ‘oštar komadić drva’) (48), *ko zna koliko terini* (terina ‘zdjela’) (52, 53), *na vrj skalini* (11), *od ovih lajavih dežgracijih* (dežgracija ‘nesreća, nevolja’) (16), *oko devet uri* (22), *šest i po uri* (11), *u pet uri* (14), *one kokoše iz čibih* (čiba ‘kavez’) (25), *potegla san pinku priko obrvi* (56).

U dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica muškoga i srednjega roda očit je sinkretizam na *-ima(n)*:¹⁷ *ča su jih ote mutrije silon posakrivali po škafetiniman našega sarca i kantuniman naše duše* (škafetin ‘ladica’; *kantun* ‘ugao’) (117), *ćutila na obraziman* (15), *da ne govoridu sa susidima* (16), *kako mi je svu glavu napunila s prajciman* (94), *nikor me počne badat po lumbuliman* (lumbuli mn. ‘dio leđa u području bubrega’) (42), *obo tin škampiman* (12), *pitaj njega obo tin cipliman* (cipal ‘vrsta bijele morske ribe, cipal’) (67), *prisipit studentiman držat pridavanje* (51), *svi mi motima kažije* (mot ‘mig, pokret, grimasa (čime se daje neki znak)’) (29), *svit koji bada prstimman* (42), *večere s najbojin bokunimma* (bokun ‘dobra hrana’) (103); *da je ne informiran obo svin važnin dogajanjiman* (27), *dreto s jočiman doli* (16), *jopet išla s onin koliciman nazad* (28), *ona na vratiman di piše da je zatvoreno* (95), *prid vratiman* (15).

U ženskome se rodu u dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica pojavljuje sinkretički nastavak *-an*:¹⁸ *itnila jih kroz ponistru maškan* (ponistra ‘prozor’) (48), *kad oču dat gladnin maškan jist* (49), *kad je obo lignjan rič* (47), *kako je on sta pokaživat rukan na moju glavu* (29), *ne moren se pokrit rukan* (48), *omar san se pokrila rukan* (91), *klimadu glavan* (20), *more bit da mu i u nogan jema jušto toliko* (jušto ‘točno, upravo, baš’) (51), *obo kojim ti oto publican cilo vrime govoriš* (36), *priko puta na svin ponistran* (ponistra ‘prozor’) (113), *s otin svojim nogan* (23), *zaraj diškorša o lignjan* (diškorš ‘razgovor, rasprava’) (48). U dvama je nalazima prodro novi štokavski nastavak *-ama*: *priporučit da provate slane srdele s ravanelama* (ravelana ‘rotkvice’) (71), *skoro san se izvnrila s mokrin nogan po tavelama* (tavela ‘keramička pločica’) (105).

¹⁷ Kovačić navodi *sveciman, prijateljiman, dvoriman, vinogradiman, litiman* (Tomelić 2000: 106–107), *Radišić kariman, zubiman, maštiliman* (Galović 2014: 62), kao i *Plenković: veštitan, daniman, jajiman, kriliman* (Galović 2015: 91).

¹⁸ Nastavak je *-an* zabilježen u Kovačićevoj građi: *konoban, srdelan, catan, crikvan, užancan* (Tomelić 2000: 106–107), kao i u Radišićevoj: *nogan, šakan, travan, gamelan* (Galović 2014: 62). Plenković ima dominantno *-an*: *butigan, jusnan, lokvan, glavan*, no pozornost plijeni stanovit broj primjera s novijim nastavkom *-ama(n)*: *jerulicama, konistricaman, dušaman* (Galović 2015: 92).

Nekoliko je primjera za imenice *i*-vrste: *o' priteških misli* (55), *oti su van namazani svin mastiman* (85), *pa se počnen prama njemu itat s ričima* (75), *recite mi koju od otih riči* (97), *s otakin priteškin misliman* (37).

Zamjenice

Instrumental jednine ličnih zamjenica *ja* i *ti* glasi *menon* i *tebon*, dakle s osnovama *men-* i *teb-*, kao što je to najčešće u govoru starijega svijeta: *gre ona za menon* (67), *on se omar složija s menon* (38), *s menon ćedu se izvrnit* (77), *više on za menon* (96); *skupa s tebon po kući pivadu* (78).¹⁹ Ipak, u živome se govoru tu i tamo od starijih može čuti instrumentalni lik *namon*, u kojem je izvršena vokalizacija poluglasa u slabome položaju.

Zamjenica se *ona* u dativu i lokativu ženskoga roda jednine u govoru starijih koleba između dvostrukih nastavaka: *-oj* i *-on*. U izvoru dolaze oblici s *-on*: *ja i njon petan roge* (frazza *petat roge* 'prstima pokazati oblik rogova (ob. u znak rujanja, ignoriranja i sl.)') (15), *na njon piše* (21), *njon se omar prilipi ona jena* (12), *svi su gušti u njon* (39); *nisan mogla izdurat, pa san jon rekla (izdurat 'izdržati')* (42), *nisan jon tila reć* (77), *pa san jon dala pineze (pinezi 'novac')* (9).

Stari Splićani rabe stare oblike *nan*, *van* ili *nami*, *vami* premda se danas često čuje *nama(n)*. U analiziranome je materijalu evidentirano starije stanje: *jerbo će se i nan isto dogajat (jerbo 'jer')* (17), *jušto gre prama nan (jušto 'točno, upravo, baš')* (67).

Neke su od potvrda za lične zamjenice: *cilo su mu vrime skakali* (61), *da nan večeras dolazidu* (50), *govorin to ja njemu* (23), *i pitan ja tot onega ča prodaje* (47), *iz nje se diga* (19), *jerbo me Tonka potegla* (47), *ka ča san ti ja reka* (48), *meni je bidnoj dosta* (31), *dreto isprid mene* ('1. uspravno, ravno; 2. direktno, izravno') (33), *mogla bi ja poč tamo kad me god voja* (51), *ne bi van je da* (115), *ni ona njiman okinila noge* (25), *nisan ga razumila* (47), *ništa te ja nisan pitala* (112), *on će meni, a ja njemu* (56), *on će ti meni* (15), *ona da će ništa reć* (19), *one kokoše iz ćibih (ćiba 'kavez')* (25), *oni bi bili i teću polizali (teća 'lonac')* (62), *oni ča je sidija do mene* (28), *ponovin za njon* (97), *pozdravite mi i njega i Franu* (58), *raspast će mi se* (47), *sve jih za dišpet pokupi* (44), *ti i mater ti ča te rodila* (65), *to ka mi Rvati* (104), *tot me čeka* (113), *usidrija se i šjor Pjero kraj nje* (68), *vi ne znate* (54).

¹⁹ Kovačić upotrebljava lik *menon* (Tomelić 2000: 105), jednako kao i Plenković (Galović 2015: 92).

Instrumental jednine povratne zamjenice glasi *sobon* i *sebon*, dakle s osnovama *sob-* i *seb-*: *ja sa sobon u spizu nosin mobitel (spiza '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane')* (77), *uvik sa sobon nosi aparat* (43), *more za sebon pušćat* (21).²⁰

Neki su od primjera za povratnu zamjenicu: *govorin ja sebi* (23), *onda san ovi put sama sebi ulila vino* (29), *rečen ja sebi* (24, 84).

Posvojne su zamjenice dobro zastupljene: *svitu moj* (82), *izmrčili su moga Pezzija* (86), *oba joka o' mojega mola (mol 'vrsta morske ribe, oslić')* (39), *po momen tilu* (45), *četiri prsta o' moje glave* (91), *onda san mojon Viki onako u priši doviknila (priša 'žurba')* (20), *judi moji* (70), *od ovega tvoga mola* (39), *tri para tvoji postoli* (78), *njegov gospodar* (119), *koji je bija puno manji o' njegovega* (39), *sutradan san morala pojist i njegovega* (39), *kad je vidin s onon njezinon lipon ricavon koson* (108), *gre prama našen stolu* (35), *od onega našega akademika* (79), *svaki kamen koji je s naših spomeniki* (102), *o' vašega muža* (65), *ispod vaše vešte* (96), *jerbo je sad njiiov štađun ('1. godišnje doba; 2. doba godine u kojemu se obavljaju određeni poslovi')* (114), *njiiove kokoše jemadu noge* (23).

Posvojno-povratna zamjenica *svoj* potvrđena je u nekoliko primjera: *da me dojde vamo pokrit svojin rukan* (48), *je li uspija zaklopit svoje škure (škura 'drveni prozorski kapak')* (91), *pojila do kraja onega svoga mola (mol 'vrsta morske ribe, oslić')* (39), *pojila po svoga mola* (39), *takla svoju veštu (vešta 'haljina')* (27), *u cilon svojon fameji (fameja '1. obitelj; 2. rodbina')* (59), *u svomen životu* (34, 81).

Pokazne zamjenice u značenju 'ovaj', 'taj' i 'onaj' glase *ovi*, *oti*, *oni*: *ovi put* (29), *ovi je još slaji* (95), *oti bili konac* (45), *na oni pjat (pjat 'tanjur')* (27), *oni ča je sidija* (28), *oni mali list* (28), *oni nevajani ministar* (82). Još je nekoliko primjera: *vidi ovega pobožnoga naroda* (20), *na ovomen novon suncu* (22), *od otega me vatadu ježuri (ježuri mn. 'trnci, žmarci')* (109) *otega se momenta počela izlivat* (107), *onda san srila onega profeshura* (122), *onomen divjaku priko puta ča šćipje ženske* (120).

Zamjenica je *ko* u splitskome govoru evidentirana kao upitna, odnosna i neodređena. Izdvaja se nekoliko potvrda iz izvora: *ko će učinit fritule?* (52), *ko će činit spizu?* (*spiza* '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane') (81), *ko je sad kriv?* (46), *ne razumin ko me to zove* (18), *kome si ti reka da je šempjast* (65), *nisan bila sigura kome govorin* (82), *ne znate vi s kin ja živin* (79), *omar znan – s kin jeman posla* (70).

Zamjenica je *ča* u govoru starijega svijeta ovjerena kao upitna i odnosna, a dosljedno se javlja i u materijalu: *ča ćeš sad?!* (11), *ča se to tebe tiče?* (15), *i ča ću sad?* (18), *ča sad moreš?* (29), *ča to govorite!?* (59), *ča greš kupit?* (42), *ča si jučer*

²⁰ Obje su osnove, dakle *sob-* i *seb-*, ovjerene i kod Plenkovića (Galović 2015: 92) dok Kovačić na više mjesta ima *sob-* (Tomelić 2000: 123).

kuvala? (77), *ča ćeš onda kuvat za obid?* (77), *nisan čula ča je ona rekla* (20), *ovi tingul ča san ga skuvala* ('vrsta jela od isjeckanoga mesa peradi') (24), *popila san još ono pinkicu pelina ča mi je bilo ostalo* (pinkica 'mrvičak') (34).

Zamjenica se *ča* može upotrebljavati i mjesto drugih upitnih riječi: *ča van Franje ne pomogne nosit?* (58), *da di smo, ča ne dojdemo* (22), *kad san ulizla u kuću, ča mislite da me Tonka omar ni zvala na telefon?!* (35).

Ista se u zavisnoj rečenici u funkciji veznika može odnositi na 'živo': *Anita ča se odala u Sinj* (22), *jena, ča isprid peškarije prodaje šparoge* (peškarija 'ribarnica') (68), *moga me je vidit šjor Pjero, ča žive priko puta* (37), *ona jena, ča jon sprida falidu dva zuba* (12), *ona smišna Đurđica ča nikad neće ostarit* (42), *ota žena ča jih prodaje* (25), *Pjero, ča stoji vizavi mene* (vizavi 'preko puta, nasuprot') (9).

Genitivni oblik u materijalu glasi *čega* premda se kod starijih čuje i *česa*:²¹ *zaraj čega san tot išla* (9), *zaraj čega se tako rano ustaje* (14), *počela se derat da zaraj čega san to prišila* (35), *o' čega ti je moga puknit!?* (39).

Kompoziti su *zač*, *poč*, *nač*, *uč* danas sasvim istisnuti, pa su redoviti oblici *zašto*, *pošto*, *našto*, *ušto*, a i u materijalu se nalaze neke od potvrda: *on me napa zašto nisan kupila lignje* (47), *zašto me to pitate?* (54), *pita pošto kil* (12).²²

Zabilježene su ove složene neodređene zamjenice:

– *čagod*:²³ *da mi čagod ne visi* (56), *da mu fali čagod slakoga* (120), *da ti ni palo na pamet kupit čagod* (38), *jerbo mi je sad tribalo čagod da me turne sve do Pazara* (35), *kad san ja to spremila čagod grubega za pojist* (50), *neka spremin čagod lipega* (50), *sve gledan doli u pod da ne ugazin na čagod* (76);

– *ništa*: *cili dan ni moga ništa jist* (39), *ni mogla ništa reć* (20), *ni to ništa neobišno* (82), *nisan ništa tila dodat* (81), *ništa nisan mislila* (10);

– *ništo* ('nešto'): *drži ništo u rukan* (56), *jutros gren kupit ništo drugo* (121), *sad san se ništo sitila* (43), *š njin ništo ni u redu* (84), *unutra je bilo ništo svita* (15), *eto ti je začas s ničin novin na koliciman* (28);

– *niki* ('neki'): *ovi bikar je niki floćun* (floćun 'lažljivac') (117), *ona zna niki svit* (12), *jema te nike divje zrake* (22), *po ure govorin s nikin sviton* (82);

– *nikor* ('netko'): *nikor iz mene* (10), *nikor me počne badat* (42), *nikor me svon forcon potega za ruku* (forca 'snaga, sila, jakost') (76), *omar me nikor pozdravja* (57);

– *nikor* ('nitko'): *kad jih nikor ne gleda* (76), *ja nikomen u Sabor ne vidin postole* (postol 'cipela') (70), *nikoga nima po gradu* (76).

²¹ Kod Plenkovića dominira *česa*, ali se ostvaruje i noviji *čega* (Galović 2015: 93).

²² Kod Radišića je također ovjereno *zašto* i *pošto* (Galović 2014: 63).

²³ U starijih se autora obično javlja varijanta *čako(d)* (Tomelić 2000: 78; Galović 2014: 63; Galović 2015: 93).

Zastupljene su upitne i odnosne pridjevske zamjenice *koji*, *čigov*, *kakov*: *koji Frane, ča to govorite!?* (59), *koji ti je drugi Dinko u Split ča puno voli tiće, a i oni njega!?* (79), *koji ti je to Luj Dvadesetitreći?* (64), *po svoga mola, koji je bija puno manji* (*mol* ‘vrsta morske ribe, oslić’) (39), *svit koji bada prstimani i šćipje* (42); *čigove su oto riči?* (76); *kakove su ove lignje?* (47), *govori kakovo će vrime bit* (50), *on će meni govorit kakovu ču ja salatu kupit* (78).

Pridjevi

U kosim padežima pridjevsko-zamjeničke paradigme muškoga i srednjega roda cirkuliraju palatalni i nepalatalni nastavci, odnosno razvijen je tip *lipega/lipoga – slajega*:²⁴ *do zanjega momenta* (96), *iz trećega puta* (20), *iza prvega banka* (47), *kad san se nakupovala toliko zelenoga* (80), *kojega san te velega patimenta delibera* (*patimenat* ‘patnja, duševna bol’; *deliberat* ‘osloboditi’) (104), *komadić starega kruva* (31), *malo drniškega pršuta i paškega sira* (103), *moglo ga je bidnoga kolpat* (*kolpat* ‘zadesiti, pogoditi koga (o moždanome (i drugome) udaru)’ (37), *posta nono i dobija maloga unuka Jadrana* (*nono* ‘djed’) (57), *vidi ovega pobožnoga naroda* (20), *za izabrat pravega bikara* (*bikar* ‘mesar’) (17), *zaraj tega nesriknjega mulama* (*mulam* ‘pozicija mesa (ob. goveđega)’ (14), *jušto san oto ponovila jenome velikomen Trogiriraninu* (*jušto* ‘točno, upravo, baš’) (102), *gre prama našen stolu* (35), *na ovomen novon suncu* (22), *obo tomen njegovon požicijunu* (*požicijun* ‘položaj, pozicija’) (22), *onda san ja bidnomen čoviku tila pomoć* (89), *triban mislit obo ovomen i onomen* (43), *u malomen prstu* (101).

Pridjevi (i pridjevske riječi) ženskoga roda u dativu i lokativu jednine obično imaju nastavak *-on*, npr. *obo njoovon spizi* (*spiza* ‘1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane’) (41), *cilon svojon fameji* (*fameja* ‘1. obitelj; 2. rodbina’) (59), *u ovon državi* (70), ali *svi skupa udrili trkat prama Luškoj kapetaniji* (*trkat* ‘trčati’) (34).

Što se tiče uporabe određenoga i neodređenoga pridjeva, u predikatnoj funkciji pridjev najčešće stoji u neodređenome obliku, a u službi atributa u određenome obliku, što jasno ilustriraju dva primjera: *Vedre moja, i on je isto ricast* (*ricast* ‘1. koverčav (o kosi); 2. koji je u obliku koverča’) (43), *kako se zove ovi lipi ricasti kupus* (43).

Evo nekoliko interesantnih pridjeva iz građe: *kurjožast* (‘znatiželjan, radoznao’): *ona kurjožasta Dragica* (15), *guloz* (‘sladokusan, proždrljiv’): *guloz ti je on*

²⁴ Jednako je ovjereno i kod starijih autora. Kovačić ima *raznega*, *drugega*, *tega*, *smantanega* pored *svetoga*, *nikoga* (Tomelić 2000: 110), Radišić *ovega*, *Prvega* pored *poštenoga*, *drugoga*, *svetoga*, *u jenome*, *u velon* (Galović 2014: 63), Plenković *lipega*, *šesnega*, *ludega*, *lipen*, *teplen* pored *maloga*, *smišnoga*, *crnoga*, *u susidovon*, *u dubokon*, *svetomen* (Galović 2015: 94).

na *slako* (32), *prečiz* ('točan, precizan'): *jerbo san jedna prečiza žena* (50), *šempjast* ('budalast, blesast'): *šempjast si i ti i mater* (65), *žvelt* ('okretan, brz, hitar'): *žvelt je on* (72), *kocjut* ('svojejav, tvrdoglav'): *oto je kocjuto čejade* (76).

Pridjev u značenju 'velik' dolazi u varijantama *veli* i *velik*: *kojega san te velega patimenta delibera* (*patimenat* 'patnja, duševna bol'; *deliberat* 'osloboditi') (104), *i on jema pasa, i to velikoga* (119).

Na više se mjesta sreću pridjevske sintagme, odn. pojačani pridjevi tipa: *šjor Pjero se stresa! Cili cilcat!* (90), *dvi šake prave pravcate kamomile* (*kamomila* 'kamilica') (107), *nova novcata pižama* (94), *svoju novu novcatu zelenu boršu* (*borša* 'torba') (10).

Splitski govor zna za neke poimeničene pridjeve, npr. *za ruku o' jenega muškoga* (46), *kad muški zvedu na telefon* (101). Zanimljiv je oblik *slako* koji se rabi u značenju 'slastice, slatkiši': *gleda kako drugo čejade slako ji* (104), *guloz ti je on na slako* (32), *da mu fali čagod slakoga* (120).

Komparativ se tvori od osnove pozitivna sufiksima -j- i -ij-: *malo debji* (95), *ovi je još slaji* (95), *pogled ka malo dubji* (56), *straga jon je armadura puno žešća* (82), *puno fini svit, meni se činija još finiji* (27).

Nisu česti pridjevi koji u komparativu imaju supletivne osnove, npr. *mogla si staviti malo veće očale* (76).

Superlativ se tvori prefiksom *naj-* koji se predmeće obliku komparativa: *čini mi se da je ovi ovd najslaji* (95), *usrid one najsvuje Sakare* (11), *vazela najlipje postole* (*postol* 'cipela') (82).

Brojevi

Nekoliko je potvrda za glavne brojeve: *bar na jedan postol* (*postol* 'cipela') (19), *ka ča ste vas dvi* (19), *skoro devet uri* (51), *deset metri* (120), *iza jedanajst uri* (51), *sad mi dajte i još petnajst deki mlivenoga* (116), *šanjpera o' sedandeset deki* (67).

Registrirane su brojevne imenice: *ni mi dvoje nismo tili* (28).

Prilozi

Izdvajaju se neki osobiti likovi priloga: *aločo* ('približno, okvirno, odoka'): *onda san onako aločo morala uvatit* (62); *apožito* ('naročito, posebno, osobito'): *na nas male jude, apožito na nas žene* (70); *bokun* ('malo, nešto, neznatno'): *zgrijala ono bokun tingula* (30); *deboto* ('uskoro, zamalo'): *deboto san ga potegla s kušinom* (26); *dreto* ('1. uspravno, ravno; 2. direktno, izravno'): *dreto u joči* (13), *išla san omar dreto na Pazar* (51); *grubo* ('1. ružno; 2. nezgodno; 3. u glavnim crtama, ovlaš'): *jerbo je grubo po noći kad van škure ostanu otvorene* (89); *puno je grubo kad čovik ne more zaspat* (93); *jušto* ('točno, upravo, baš'): *jušto kad san nagnila bicerin* (33), *jušto mi je došlo za kinit* (58), *meni se u oti momenat učinilo da mi ništo*

jušto lize po vratu (60); *kjaro* ('jasno, razumljivo'): *ni mi baš kjaro* (88); *odozgar* ('odozgo'): *nikor odozgar* (11); *perfin* ('najzad, naposljetku'): *zove se Begi, perfin mu se vozi u auto* (119), *podan* ('na dnu, ispod'); *podan skalini* (13); *uzgor*: *čini mi se da mu se i sva kosa digla uzgor* (46); *zapan* ('u tome trenutku, baš, upravo'): *kad, zapan, zazvoni mi telefon* (37).

Prijedlozi

Osobit je oblik prijedloga 'bez' koji glasi *brez*: *brez umitnega ovega i onega* (23), *ne gren u spizu brez mobitela* (*spiza* '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane') (77), *ne more to brez ministra* (80).

Prijedlog *obo* dolazi u značenju 'o': *ča si se uzgovorila obo riganju* (33), *da je ne informiran obo svin važnin dogajanjiman* (27), *pitaj njega obo tin cipliman* (67).

Vežnici

Izdvajaju se neki osobiti likovi veznika: *jerbo* ('jer'): *danas ne tribaš poč u spizu jerbo su nas Francuzi pozvali na večeru* (*spiza* '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane') (26), *jerbo ne volin bilu kafu* (11); *njanci* ('niti'): *ne moren njanci ni promislit* (14), *njanci tri zalogaja* (29), *onod njanci jenoga pišmola* (20); *oli* ('ili'): *mama oli pape* (12), *pinku meda oli marmelade* (31), *u rukan držidu nož oli sikiru* (119); *vengo* ('nego'): *ni mi bila dovoljna lumbrela, vengo me šjor Pjero mora pokrit svojon balonkon* (107), *ništa drugo, vengo samo – lignje i škampe* (12).

Čestice

Među česticama se izdvaja *barenko*, koja je ovjerena u značenju 'bar, barem': *barenko za dva stola* (18).

Upitna se čestica *zar* ne rabi. Mjesto nje u upitnim rečenicama stoji *oli*: *oli je on čovik?* (43), *oli ne vidite?* (47), *oli se ne sićaš da njijove kokoše jemadu noge i lipo odaju u trčedu okolo?!* (23), *Oli si mi se umorila?* (24), *oli ti ne znaš ča je oto?!* (32), *Oli vas je koji tija silovat?* (34).

Glagoli

Infinitiv je redovito okrnjena dočetka: *jopet moran mislit još i na to* (75), *kako nas je bilo lipo vidit* (70), *ko će me u otu uru zvat* (97), *mogla san se sva slomit* (73), *nisan ni ja za bacit* (76), *oni nas tukci nečedu razumit* (117), *podignen ga i da ću se zamotat* (113), *čini mi se da bi ti bilo najboje poč leć* (104), *nisan ni dospila sve reć* (15).²⁵

²⁵ Jasno je da Kovačić, Radišić i Plenković također imaju apokopirane infinitive. Interesantno je da u Radišićevoj i Plenkovićevoj građi nahodimo i neke primjere s otpadanjem

Glagoli II. vrste u infinitivu i oblicima tvorenima od infinitivne osnove dosljedno imaju morfem *-ni-* (< **-ny-*), a i kod starijih se Splićana danas češće čuje *-ni-*: *baš mi se jutros nikako ni dalo dignit* (14), *oli će me on doć dignit!*? (77), *ja se, bome, nisan mogla okrenit* (27), *kad san se tila malo rastegnit* (50), *morala san prikinit razgovor* (112), *ne moren maknit otu ruku* (95), *ne moren se maknit* (50), *nisan se mogla ni pomaknit* (60), *ni tija taknit* (39), *o'čega ti je moga puknit!*? (39); *ja san ga prikiniła* (66), *ja san se okreniła* (13), *okrenija je glavu* (20), *jušto kad san nagniła bićerin* (bićerin 'čašica za žestoko piće') (33), *onda san se nagniła priko kade* (113), *ona išla naprid i dovikniła mi* (115), *privrnilo mi se sve u štumiku* (štumik 'trbuh') (55).²⁶

U 1. licu jednine prezenta najčešće se sreću oblici na *-n*: *ako van rečen* (92), *ja ga pitān* (103), *ja kinen i pokrijen justa* (58), *ne vidin postole* (70), *niman vrimena* (78), *poletin u arju* (arja 'zrak') (79), *vraćan se ja doma* (109), *zaćudin se ja* (39), *zavićen ja na cili glas* (21). U izoliranim se ovjerama sačuvao nastavak *-u*, a riječ je o oblicima *oću* i *neću*: *ja oću reć* (52), *neću te pitat* (90). U nekim govorima može doći i *mogu*, dakle s *-u*, no u čakavaca je često *moren*, pa je tako i u materijalu: *ča sad moren!*? (31), *zaraj nje se ne moren okusit* (87).

U 3. licu množine nastupaju nastavci *-u*, *-ju*, *-du*, s time da je *-du* najobilatije potvrđen: *da me stavidu usrid* (11), *doklen lipo ne porumenidu* (63), *falidu dva zuba* (12), *jerbo mu se noge kližedu* (19), *jopet jidu, pijū i pivadu* (23), *ne gledadu naše političare* (19), *ote ča pišedu ne gredu u spizu* (spiza '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane') (122), *pomaknedu se sve koltrine* (113), *samo ča ne rećedu koja je ura* (65), *stojidu na peškariju* (peškarija 'ribarnica') (12), *sve lipo očistidu i stavidu* (12), *svi oni ča mislidu da znadu* (66), *tri generacije lipo sedidu i planduju* (59), *već me sad bolidu obe noge* (52).²⁷

Naglašeni oblici nesvršenoga prezenta glagola *bit* u splitskome govoru glase *jesan – jesi – je – jesmo – jeste – jesu*. Nekoliko je potvrda iz izvora: *jesan li oto s*

cijeloga infinitivnoga nastavka. Radišić ima *lagat, pripovidat, zapivat, nosit pored vrati', prova', do', ubi'* (Galović 2014: 63), a Plenković *odnit, molit, inženjat, iskat pored uzavri', oslobodi', vrati', učini'* itd. (Galović 2015: 94–95).

²⁶ Dobro je podvući da Kovačić na više mjesta ima *-nu-*: *puknut, tonut, tonule* (Tomelić 2000: 121, 125, 126). Radišić bilježi *-nu-* i *-ni-*: *obaturnut, opočinut, zakovrnut pored potegnit, usprenit se* (Galović 2014: 64), dok Plenković gotovo sustavno bilježi *-ni-*: *skoknit, maknit, počinit, poginit pored spomenut, prikinit i prikinit* (Galović 2015: 95).

²⁷ Kovačićevi, Radišićevi i Plenkovićevi nastavci u 3. licu množine prezenta također su najvećim dijelom na *-du*: *pokredu, spasidu, odnesedu* (Tomelić 2000: 103), *goridu, migadu, vućedu, klapadu* (Galović 2014: 63), *tumbulajedu, kucadu, prolazidu, ubeređu* (Galović 2015: 95).

tleja pokupila (tlej 'tlo') (78), jeste li vidili da je čovik zapantija (70), jesu li Francuzi i to sve pojili (64), jesu li friške!/? (65).

Zanijekani oblici prezenta glagola *bit* u splitskome govoru glase *nisan – nisi – ni – nismo – niste – nisu*. Neke su potvrde iz građe: *nisan zgrijala mliko (11), nisan na to mislija (13), ti se još nisi ni sitila (84), ni čula (12), on ni mica glavu (20), ne znan, a i ni me ni briga (88), niste vi tili stat na ponistru (ponistra 'prozor') (57), jesu li nan oni gosti oli nisu (103).*

Prema infinitivu *tit* ('htjeti') ovjereni su ovi naglašeni oblici prezenta: *ja oću popit ćikaru kafe (101), ja oću reć (52), ča mi oni tamo drugi oće reć (101), nikad ne znaš ča oćedu (101), njega oćedu prodat (21), odnosno nenaglašeni: sutra ću more bit poč po jedan but (17), onda san se sitila da će i muž donit (67), ča ćemo on i ja danas za obid (20), vi ćete reć (92), onda ćedu bit krivi (33), pa ćedu mest (76).*

Potvrđeni su ovi zanijekani prezentski oblici glagola *tit*: *kako se neću deboto na nj nabost (deboto 'zamalo, skoro') (85), ča me nećeš pitat (90), pa van jih neće tribat začinit (85), nisan ni mislila da nećete (69), nećedu van nidir uteć (11).*

Glagol se sa značenjem 'jesti' pojavljuje u obliku *jist* (s negdašnjom osnovom **ěd*-): *on da neće jist (30), kad jin friganu ribu (38), ji frišku publicu (22), rekli ste da jite cancarele (cancarele 'smjesa od brašna i jaja (stavlja se u vruću juhu)') (111), neće da jidu (12).*

Glagol 'živjeti' u infinitivu glasi *živit* dočim su u prezentu obični oblici glagola **živsti*: *di ti živeš? (63), u Sinj i tamo žive (22), onih ča živedu (12), kako ovod živedu sve pijandure (33).*

Prema staromu glagolu **gręsti* živi su prezentski oblici *gren, greš, gre...* u značenju 'ići, kretati se': *u spizu gren s boršinon (spiza '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane'; boršin 'ženska torbica') (9), kad po putu gre (20), gremo u Anite (24), gremo po gradu (70), kad grete na peškariju (peškarija 'ribarnica') (38), tribalo bi njih muške slat da gredu u spizu (spiza '1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane') (70).*

Glagol u značenju 'imati' glasi *jemat*: *čejade mora jemat (14), jema još ništo (9), jemate bokun bilega konca (45), jemadu tri zuba u justiman (12), jemadu koncerat (koncerat 'koncert') (23). Naime, »između glagola imati i jęti došlo je do približavanja značenja i preklapanja osnova: prezentska osnova glagola 'imati' u južnoČAK. govorima ima lik *jem-*, a u svima ostalima *im-*« (Lukežić 2015: 313).*

Evidentirani su neki od oblika zanijekanoga prezenta glagola *jemat*: *niman boršu (9), niman ja nijenoga Franu (59), nima ništa masnega (16), brez njih nimamo apetita (104), kako nimate (57), nimadu isti etiket straga (69).*

U dijelu su južnočakavskih govora »glagoli sa sufiksom *-iva/-ija-* u infinitivnoj osnovi, koji inače tvore prezent po 3. sprežidbi, potvrđeni s oblicima po 2. sprežidbi (inf. *dobivat*; prez. *dobijen – dobiješ – dobije* 'dobivam, dobivaš, dobiva', pokrjčje

(‘pokriva’)« (Lukežić 2015: 365). Takva je specifična tvorba ovjerena i u materijalu: *ka da me svučije* (45), *ništa ne kažije* (77), *sve mi motima kažije* (mot ‘mig, pokret, grimasa (čime se daje neki znak)’) (29), *potvrđije mi on i nastavlja* (79), *potvrđijen ja, a onda nastavin* (66), *on je još uvijek povučije* (89), *on ne obučije ni gornji, a ni donji dil* (92).

Glagolski je prilog sadašnji rijetko ovjeren, a tvori se nastavkom -ć: *tice umiru pivajuć* (117).

Futur I. tvori se od prezenta nenaglašenoga oblika glagola *tit* i infinitiva: *da ću namazat* još bokun *trepavice* (56), *onoj ča prodaje ću reć* (42), *rečen ja i da ću proć naprid* (45), *na ovo će van se uvridit svi kuvari* (80), *onda san se sitila da će mi muž donit* (67), *lipo ćemo onda izmeju sebe govorit* (117). Kada je infinitiv ispred pomoćnoga glagola, oni se u govoru Splita redovito spajaju, npr. *naće, vidićemo* i sl., no u izvoru se tako ne bilježi, vjerojatno radi lakše čitljivosti: *bit će pametnih riči* (52), *izvrnit ću se u ovu šporkicu na tleju* (šporkica ‘prljavština’; tlej ‘tlo’) (76), *mislit će da smo se dogovarali* (60), *pivat će klapa* (52).

U južnočakavskim se govorima futur II. može tvoriti na dva načina: od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola ‘biti’ i glagolskoga pridjeva radnoga određenoga glagola te od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola ‘biti’ i infinitiva određenoga glagola. U materijalu je zabilježena tvorba pomoću glagolskoga pridjeva radnoga: *kad buden govorija u Sabor, jemat ću to na pameti* (69), *kad jin ona oto bude svitovala* (svitovat ‘savjetovati’) (44).

Autohtoni Splićani čuvaju čakavske oblike *biš, bimo, bite*, dakle posebne oblike glagola ‘biti’ koji služi za tvorbu kondicionala. Ovi oblici u izvoru nisu registrirani, već se pojavljuje *bi* u svima licima: *Vi bi mene još u škandal uvalili* (57), *ne bi bile lešane ka ove o’ liganj* (lešan ‘koji je skuhan (u vodi)’) (47), *oni bi bili i teću polizali* (teća ‘lonac’) (62), *tili bi kupovat postole brez vadit pineze* (postol ‘cipela’; pinezi ‘novac’) (84).²⁸

Pluskvamperfekt se tvori pomoću perfekta pomoćnoga glagola ‘biti’ i glagolskoga pridjeva radnoga određenoga glagola. U građi nije rijetko zastupljen: *glava mu se više ni laščila jerbo je bija stavija jenu smišnu crnu kapu* (35), *ja san najprin popila ono ča san sebi već bila ulila* (29), *jerbo se siguro i on bija o’ čega opotija* (opotit se ‘oznojiti se’) (90), *moj ti je Lukša bija pojija* (32), *onda san se sitila da san je bila već stavila u boršin* (boršin ‘torba’) (56), *ovo van je ona štraca ča van je bila ispala kroz ponistru* (štraca ‘krpa’; ponistra ‘prozor’) (56).

²⁸ Kovačić ima *bimo ulovili, bimo neparali* pored *bismo se umeli* (Tomelić 2000: 82). Interesantno je da Radišić nema čakavskih oblika: *mogli bismo, zaradimo i kad bi tili, drugi bi polako* (Galović 2014: 64), a ni Plenković: *jemali bismo ništo, mi bismo van rekli, vi biste ubili* (Galović 2015: 96).

SINTAKSA

Mjesto uzročne sintagme često dolazi prijedlog 'od' + genitiv: *jerbo me o' muke oblija znoj* (57), *moren se još i razbolit o' velega grizodušja* (79), *o' straja smo omar umukli* (81), *pati od ote nesrikne alegije* (44), *sva san se o' jida spotila (spotit se 'oznojiti se')* (56).

Prijedlog se u nerijetko kombinira s genitivom imenskih riječi koje označuju ili određuju što 'živo': *danas ne gren u bikara po meso (bikar 'mesar')* (77), *jenega su puta morali trkat i u susida* (16), *kako je u mene oni kraj o' usisivača o' crne plastike* (50), *neću poč u bikara* (119), *nek uzmen u nje jedan mac (mac 'snop')* (68), *ni tila u likara (likar 'liječnik')* (83), *oli ste to jutros najranije bili u frizerke?* (15), *pozatin san omar išla u frizerke* (27), *pojdemo u Anite* (23), *tokat će me u onega bikara sist i pitat malo vode* (59).

Posvojnost se, osim pomoću posvojne zamjenice, često izražava dativnom lične zamjenice: *di su ti kuferi?* (42), *dolazi mi sekrva, kunjada i muž jon* (13), *jerbo mi rodica Vedre jema rođendan* (112), *jerbo su mi ruke od uja* (48), *joči su jon propjo žute (propjo 'upravo, baš')* (10), *muž jon počne brontulat (brontulat 'prigovarati, gundati')* (75), *onda će van i muž doć?* (100), *otac mu se rodija u Berlin* (122), *šjor Pjero, ča žive priko puta, i ča mu ponistre jušto gledadu u naše (ponistra 'prozor')* (37).

Mjesto posvojnih, odnosnih i gradivnih pridjeva nerijetko stoji konstrukcija prijedloga 'od' i imenice u genitivu: *da mu ne povridi onu ranu o' zuba* (43), *dvi no-gice o' prajca* (94), *ja san iskrenila svu onu juvu u škojku o' zahoda* (39), *kad bi on stavija pentu o' broda (penta 'izvanbrodski motor')* (19), *kroz žice o' telefona* (101), *mater o' moje prijatejice* (22), *muzgavce ča su tvrđi o' kože o' vola* (47), *nevajanu vrićicu o' plastike* (55), *nika stara vrića o' plastike* (21), *ono crnilo o' sipe* (21), *tri lista o' smokve* (61).

Česta je pojava upotrebe akuzativa kao oznake mjesta umjesto lokativa: *da mu je mliko u frižider* (11), *drugi se toća u kadu* (93), *jerbo će svit reć da smo se počeli kokolavat i na ponistru (kokolavat se 'maziti se'; ponistra 'prozor')* (48), *jesu li maške onod doli u dvor* (48), *kad bude na televiziju* (19), *kad san bija u restoran s Ingleziman* (123), *koja je šumprešana i stivana u armerun (šumprešan 'koji je izglačan'; stivan 'koji je poslagan'; armerun 'ormar')* (27), *leži na kauč* (22), *na peškariju nisan ništa kupila (peškarija 'ribarnica')* (71), *nek mi ga izmiri na balan-cu (balanca 'vaga')* (42), *niman ja vrimena stat na ponistru* (56), *oli on zna kako meni vrti u štumik?! (štumik 'trbuh')* (33), *otac mu se rodija u Berlin* (122), *stojidu na peškariju do podne* (12), *svi auti ča su onod na Rivu parkirani* (69), *trkala san do ponistre di u pitar jeman ružmarin (pitar 'lonac za cvijeće')* (105), *tribate koji put sist na Rivu* (51).

Karakteristična je upotreba konstrukcije *za* + infinitiv: *isto san se još jedan put nagnila za boje vidit maške* (48), *jedva čeka povirit svoj in susidiman kroz ponistru za vidit ča činidu* (89), *jemadu još kafe za popit* (20), *jer je svaka riba dobra i za pofrigat i za ispeć (pofrigat ‘popržiti’)* (38), *ka da jin je svima došlo za učinit potribu* (34), *kako san se bržje-boje okrenila za poč ča* (96), *legnen na kauč za bokun ubit joko (bokun ‘malo’)* (97), *nisan uvik o’voje za puno govorit* (18), *onda se ni za čudit* (41), *počela san se spremat za poč u spizu (spiza ‘1. jelo, hrana (općenito); 2. nabava hrane’)* (37), *puno force za sve to izdurat (forca ‘snaga, sila, jakost’; izdurat ‘izdržati’)* (13), *triba bit krejativan ne samo za skuvat meso* (17), *za nać ravanele moran jopet do Pazara (ravanaela ‘rotkvica’)* (71), *za prste lizat je bija* (24).

Etički je dativ (dativ bliskosti) veoma često ovjeren: *jeste li mi dobro spavali?* (45), *kad on čini korake to su van koraki deboto o’metra i po (deboto ‘zamalo, skoro’)* (51), *meni su ti drage i ovakove glave* (35), *meni ti je dovojna glava i još bokun o’tila* (67), *mi smo van se lipo skupili* (29), *moj ti je Lukša bija pojija* (32), *moja draga, on ti nosi postole siguro dva broja više (postol ‘cipela’)* (19), *on će ti meni* (26), *oti su van namazani svin mastiman* (85).

Instrumental društva obično dolazi s prijedlogom *s*: *kad san bija u restoran s Ingleziman* (123), *jerbo se bija dogovorija s likaron (likar ‘liječnik’)* (37), *moran se nač s Borison* (88), dok instrumental sredstva dolazi s prijedlogom, ali i bez njega: *boje da ja privrnen s jočiman* (32), *deboto san ga potegla s kušion (kušin ‘jastuk’)* (26), *neće tribat začinit s ujen* (85), *onda mi je s rukon skinija oti bili konac* (45), *onda san cili strop prošla s krpon* (50), *pa se počnen prama njemu itat s ričima* (75) pored ako jih onako cile počnete nabadat *pirunon (pirun ‘vilica’)* (71), *onda san dva puta, ma samo pinku, šumprešon takla svoju veštu (šumpreš ‘glačalo’)* (27), *onda san mrvu šminkon namazala i justa* (56), *pokrila san justa rukon* (33), *turnija me jopet ispod stola nogon* (29), *vengo me šjor Pjero mora pokrit svojon balonkon (balonka ‘vrsta laganoga kišnoga ogrtača’)* (107).

Prilog se *ća* pojavljuje uz glagole kretanja, a označuje udaljavanje od nekoga mjesta: *diga se pri mene i najranije iša ća* (37), *dignen se za poč ća* (19), *i išla san ća daje* (77), *priobuka se u dva minuta i iša ća* (39), *rekla san jin da gren ća* (55).

Osim za izricanje mjesta, prilog se *di* upotrebljava i za izricanje smjera: *di ćete sad š njin?* (121), *di sad greš kad ti oču špjegat kako san skoro poginija? (špjegat ‘objasniti, rastumačiti’)* (91), *di sad po noći greš?* (88), *di to prišite? (prišit ‘žuriti’)* (113), *pita di gren* (15), *Vinka, a di greš?* (42).

Broj ‘jedan’ može doći u funkciji neodređena člana: *govori meni jedan lipi mladi glasić* (99), *i onda san obukla jenu lipu veštu* (14), *jerbo je on jedan puno fini čovik* (37), *jutros nan se jena gospoja izvvrnila* (83), *tila san mu reć da me uvatila jena alergija za koju likari govoriđu da je zarazna* (58), *uto je doša jedan škovacín (škovacín ‘smetlar’)* (77).

LEKSIK

U leksiku staroga splitskoga govora nahodimo lekseme naslijeđene iz praslavenskoga leksičkoga inventara, manju skupinu leksema orijentalnoga postanja, ponešto germanizama, hungarizama itd., a obilato su potvrđeni leksemi romanskoga postanja.

Praslavenskoga je postanja, danas već manje naglašene frekvencije u splitskome, riječ *kus* koja nosi značenje ‘komad’: *koji je oto kus o’ ruke* (16), *pa ćeš vidit koji je to kus o’ postolih* (19). Valja istaknuti leksem *tovar* (‘magarac’), što ga u raznim varijantama rabe čakavci i neki štokavci zapadnih predjela: *kreat će danas koji tovar* (26). Stariji Splićani i danas govore riječi *pot* (‘znoj’), *potit se* (‘znojiti se’), koje rabe brojni čakavci i neki štokavci, a u izvoru dolazi *spotit se: omar san se sva spotila* (34). Riječ *vlasi* (‘kosa’), koja se čuje u splitskome, javlja se u raznim fonološkim varijantama u čakavaca i kajkavaca, pa i u ponekih štokavaca. Autorica rabi neobičnu varijantu *lasi: glava mu je puna lasih* (58), a pod novijim se utjecajem uvukao i leksem *kosa: kad je vidin s onon njezinon lipon ricavon koson* (108). Splićani govore prezentske oblike *gren, greš, gre* itd. (v. gore), koji su prošireni u nizu čakavskih govora. U riječi praslavenskoga postanja ulazi leksem *posteja* (‘krevet’): *još ni usta iz posteje* (16). Ovamo ide i prilog *jur: eto san van jur rekla* (68), *kad je jur posta dida* (58).

U građi se našlo nekoliko ovjera za imenice orijentalnoga postanja: *govoridu da već u pet uri zna bit na Pazar* (14), *ne o’ cile guske, ludo jena, vengo o’ žigerice* (32), *nisan ja tako čorav* (38), *onda mi on u kužinu nosi bičerin rakije* (99), *u tomen žepu šuška s muniton* (88).

Riječ *sic* (‘sjedalo (ob. bicikla, automobila)’) pripada germanizmima: *perfin mu se vozi u auto na pridnji sic* (119), jednako kao i *špaker* (‘štednjak’): *ja san udunila špaker* (99).

Razumije se, mnoštvo je riječi romanskoga podrijetla: *afanat se* (‘onesvijestiti se’): *udanen bokun arje da se ne afanan* (41); *balanca* (‘vaga’): *uspila san ostat mirna ka balanca* (105); *bandira* (‘zastava’): *tri nove bandire* (20); *batikor* (‘pojačano lupanje srca’): *jerbo je kamomila prirodni lik kontra batikora* (107); *bičerin* (‘čašica za žestoko piće’): *jušto kad san nagnila bičerin da ću gucnit* (33); *bikarija* (‘mesnica’): *ja njon petan roge, pa put bikarije* (15); *borša* (‘torba’): *da je našla puno lipu boršu za u spizu* (9); *britvela* (‘šarka na vratima i prozorima’): *nek odozдал upre u škuru malo prama gori i zavrti je dva-tri puta da olabavidu britvele* (89); *brontulavat* (‘gundati, prigovarati, brundati’): *ona jih privrće rukan i sve brontulaje* (12); *čikara* (‘šalica’): *kad ja oču popit čikaru kafe* (101); *divertimenat* (‘razonoda, zabava’): *i to more bit divertimenat* (58); *ferata* (‘vlak’): *gren na feratu* (42); *gradele* (‘rešetkasta naprava za pečenje, roštilj’): *ispeč na gradele* (38); *grišpa*

(‘1. bora (na licu); 2. nabor (npr. na tkanini, platnu i sl.)’): *sve ote ruge i grišpe* (76); *imbotida* (‘vrsta prekrivača za krevet’): *da je oni moj cilu noć potiza imbotidu na svoju stranu* (58); *kacavida* (‘ručna alatka za odvijanje i zavijanje vijaka, odvijlač’): *da kupin jenu veliku kacavidu* (74); *kapatoj* (‘ogrtač za kupanje’): *nisan se još bila cila ni zamotala u kapatoj* (112); *kapelin* (‘ženski šešir’): *onda san na dno Pazara morala sebi kupit jedan kapelin* (121); *kondut* (‘nužnik’): *svi omar trčedu u kondut* (16); *kukumar* (‘krastavac’): *kad mi ovi moj vidi kukumare postavane po čelu* (44); *kunjada* (‘ženina i muževa sestra, zaova, svastika’): *dolazi mi sekrva, kunjada i muž jon* (13); *kupravenda* (‘preprodavačica’): *ona škrtuja kupravenda* (78); *kvarat* (‘četvrtina’): *kupit mac petrusimula, kvarat blitve, dvi-tri kapule* (11); *lumbrela* (‘kišobran’): *ni mi bila dovojna lumbrela* (107); *munita* (‘sitniš’): *kako on ujojće more reć da mu ota munita triba* (89); *natantat* (‘nagovoriti’): *zaraj tega me je natantat da unutra stavin i pešt* (62); *ofendit se* (‘uvrijediti se’): *ovi se ofendija i obisija nos do poda* (88); *ošervat se* (‘osvrnuti se’): *onda san skočila ka oparena jerbo san se ošervala da niman na se spavaćicu* (91); *parit* (‘činiti se, izgledati’): *pari da jema tri pelene* (34); *pašabrod* (‘vrsta kuhinjskoga pomagala, cjediljka’): *jerbo san tribala kupit novi pašabrod* (67); *pašaman* (‘rukohvat’): *on se uvatija za pašaman* (13); *peškarija* (‘ribarnica’): *moran poč na peškariju* (11); *skonšumat se* (‘smesti se, zbuniti se’): *kako san se zaraj tega sva skonšumala* (29); *šetemana* (‘tjedan’): *tribala bi višje putih na šetemanu* (116); *škura* (‘drveni prozorski kapak’): *jerbo mu se ona škura nakrivila* (90); *špalina* (‘naramenica’): *onda san ostala tot niko vrime dok nisan izvukla špaline* (48); *špjegat* (‘pojasniti, rastumačiti’): *umisto da mi lipo sad špjegaš ča ćeš ti njiman skuvat* (33); *šudarić* (‘rupčić’): *morala san izvadit šudarić* (57); *takujin* (‘novčanik’): *dobro napunite takujin kad grete na peškariju* (38); *tavela* (‘keramička pločica’): *pomela i oprala tavele* (24); *tingul* (‘vrsta jela od isjeckanoga mesa peradi’): *s trbujon punin tingula* (24), *verdura* (‘zelen, povrće’): *ni zdravo jist samo verduru* (80).

Autorica koristi mnoge lekseme koje danas rabi stariji svijet. U jednu ruku, očito s razlogom, koristi pojedine koji su već zastarjeli.²⁹ Primjerice, na više mjesta rabi imenice *bikar* i *bikarija* (119) koje se danas prilično rijetko govore, pa su češći oblici *mesar* i *mesnica*. Ili rabi *udunit* (99), glagol koji je danas uzmakao pred *ugasit*. Interesantno je, kako je gore navedeno, da u tekstovima cirkulira praslavenski lik *kus* (16, 19), no istovremeno i *komad* (81), također i umanjenica *komadić* (31). Neke su riječi i kod najstarijih danas zastarjele, pa nije čudno da autorica piše *novinar Jadran* (114), a ne *đornališt(a)*, ili piše *konobar* (33), a ne *kamarjer*. Ima, pak, i

²⁹ U dodatku autorica navodi (str. 126): »... ni istina da je naš dijalet krepa! Živ je on da ne more bit živji samo je bokun kocjut i lin pa čeka da ga svako malo vadimo iz škafetina i iz naftaline...«.

nešto novijih leksema koje autorica upotrebljava mjesto nekih uobičajenijih. Tako u primjeru *ja san nagnila kapelin malo na jenu stranu* (122) dolazi imenica *strana*, a ne još dosta živ romanizam *banda*. U *publika ni zadovoljna* (97) zanimljiv je pridjev *zadovoljan* koji kod starijih obično glasi *kuntenat*. Pogledom se na leksičku stranu može zaključiti da autorica s jedne strane svjesno nastoji upotrijebiti određene riječi, podsjetiti čitatelje na njih te ih na taj način očuvati, a s druge se strane ne libi upotrijebiti i pojedine riječi iz novijega nanosa. Sve u svemu, autoričin je leksik veoma bogat i slojevit te je vrijedan prinos poznavanju leksika starijega naraštaja.

ZAKLJUČAK

Splitskim su govorom dosad pisali poznati i manje poznati autori, a i u novije se vrijeme nahode veoma zanimljiva dijalektalna djela na tome govoru. Dunja Kalilić, plodna autorica koja njeguje dijalektalno pisanje, objavila je 26 kratkih priča 2009. u knjizi *Šjora Vinka gre u spizu*, koje govore o svakodnevici jedne žene. U radu su izdvojene i analizirane jezične posebnosti navedenih kratkih priča na svima četiri jezičnim razinama. Rezultati su pokazali da je spisateljica prilično dosljedno u svoju prozu pretočila jezične karakteristike starijega naraštaja Splitskana. Stoga je ova knjiga, osim što je vrijedna s aspekta književnosti, značajna i s aspekta jezika jer sadrži premoćan broj posebnosti govora starijih Splitskana, čime se ujedno promiče splitski govor i pridonosi njegovu očuvanju.

LITERATURA

- Finka, Božidar (1971). Čakavsko narječje. *Čakavska rič* 1/1–2: 11–71.
- Finka, Božidar (1979). O novim tendencijama i pojavama u čakavskom narječju. *Filologija* 9: 145–148.
- Galović, Filip (2019). *Govori otoka Šolte*. Zagreb: Općina Šolta – Hrvatsko katoličko sveučilište.
- Galović, Filip (2015). Jezične posebnosti jednoga splitskoga romana iz devedesetih godina XX. stoljeća. *Čakavska rič* 43/1–2: 75–104.
- Galović, Filip (2015). O konsonantskim karakteristikama u starome splitskome idiomu. *Za puknit o' smija II.: zbornik šaljivih pričica Udruge Čakavski jazik*, ur. Franetović Kuzmić, Dobrila; Galović, Filip. Split: Redak, 14–20.
- Galović, Filip; Jutronić, Dunja (2021). Phonological and morphological characteristics in the speech of older generation in Split. *Kroatologija* 12/1: 29–66.
- Galović, Filip (2015). Poglavlje iz leksika splitskoga govora. *Za puknit o' smija II.: zbornik šaljivih pričica Udruge Čakavski jazik*, ur. Franetović Kuzmić, Dobrila; Galović, Filip. Split: Redak, 32–41.

- Galović, Filip (2014). Prilog poznavanju splitske čakavštine prve polovice 20. stoljeća. *Čakavska rič* 42/1–2: 51–69.
- Galović, Filip (2013). Štokavsko i čakavsko: iz jezika splitskoga dijalekatskoga pjesništva. *Čakavska rič* 41/1–2: 121–138.
- Jutronić, Dunja (1985). Aspekti socijalne ili urbane dijalektologije. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 24: 29–38.
- Jutronić, Dunja (2018). *Spliske riči. Rječnik hrvatski standardni jezik – splitski govor*. Split: Matica hrvatska – ogranak u Splitu.
- Jutronić, Dunja (2010). *Spliski govor. Od vapura do trajekta. Po čemu će nas pripoznavat*. Split: Naklada Bošković.
- Jutronić, Dunja; Tomelić Ćurlin, Marijana; Runjić-Stoilova, Anita (2016). *Libar o jeziku Marka Uvodića Spličanina*. Split: Filozofski fakultet.
- Kalilić, Dunja (2009). *Šjora Vinka gre u spizu: kratke priče o puno važnin stvariman*. Split: Napredak.
- Lisac, Josip (2003). *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lisac, Josip (2009). *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lukežić, Iva (2018). Promjene šumnika na dočetu zatvorena sloga u čakavskome narječju. *Od fonologije do leksikologije. Zbornik u čast Mariji Turk*, ur. Diana Stolac, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku, 161–184.
- Lukežić, Iva (2012). *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb – Rijeka – Čavle: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- Lukežić, Iva (2015). *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.
- Magner, Thomas (1983). Gradski dijalekti u Jugoslaviji. *Argumenti* 6/1–2: 187–195.
- Menac-Mihalić, Mira; Menac, Antica (2011). *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Moguš, Milan (1977). *Čakavsko narječje. Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Petrić, Željko (2008). *Splitski rječnik*. Split: Naklada Bošković.
- Šimunović, Petar (2011). *Čakavska čitanka*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Tomelić, Marijana (2000). Splitska čakavština u tekstovima Ivana Kovačića. *Čakavska rič* 33/1–2: 71–127.
- Tomelić Ćurlin, Marijana (2015). Nekoliko sintaktičkih kalkova u Smojinu diskursu. *Croatia et Slavica Iadertina* 11/2: 311–332.

ŠJORA VINKA GRE U SPIZU (*MS. VINKA GOES GROCERY SHOPPING*):
LOCAL DIALECT OF SPLIT IN DUNJA KALILIĆ'S SHORT STORIES

Summary

Numerous works of literature written in dialect bear great importance, both from literary and dialectological point of view. To this day lesser-known and famous authors have written in the dialect of Split, and recently we have been seeing very interesting works published in it. In 2009, Dunja Kalilić, a fruitful author who writes in dialect, published 26 short stories in her book *Šjora Vinka gre u spizu (Ms. Vinka goes grocery shopping)*, which describe a daily routine of a woman. The book also individuates and analyses linguistic characteristics of the short stories at all four levels, and it can be argued that the author has succeeded in reflecting the linguistic state of the older generation of Split's population, while contributing at the same time to preservation and promotion of the dialect of Split.

Key words: *dialect of Split, Southern Chakavian dialect, New-Shtokavian ika-vian dialect, prose in dialect, Dunja Kalilić*

ŠJORA VINKA GRE U SPIZU:
LA PARLATA DELLA CITTÀ DI SPALATO NEI RACCONTI BREVI DI
DUNJA KALILIĆ

Riassunto

Molte opere della letteratura dialettale croata sono straordinariamente importanti, sia dal punto di vista letterario che dialettologico. Hanno scritto fino ad ora in dialetto spalatino autori conosciuti e meno conosciuti, ma in tempi più recenti si trovano opere dialettali molto interessanti in questa parlata. Dunja Kalilić, feconda autrice che coltiva la scrittura in dialetto, nel 2009 ha pubblicato nel libro *Šjora Vinka gre u spizu* 26 racconti brevi che narrano la vita quotidiana di una donna. In questo lavoro si identificano e si analizzano le particolarità linguistiche di questi raccontini a tutti e quattro i livelli della lingua e si conclude che la scrittrice ha reso bene lo stato della lingua nell'ultima generazione degli Spalatini, promuovendo con questo e tramandando allo stesso tempo la parlata spalatina.

Parole chiave: *parlata di Spalato, dialetto ciacavo meridionale, dialetto icavo nuovo stocavo, proza dialettale, Dunja Kalilić*

Podatci o autorima:

Doc. dr. sc. Filip Galović zaposlen je na Hrvatskome katoličkome sveučilištu u Zagrebu, a vanjskim je suradnikom Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predaje kolegije pretežito iz područja jezikoslovlja. U znanstvenome se radu bavi jezikoslovnim temama, s osobitim usmjerenjem na dijalektologiju. E-mail: filip.galovic@unicath.hr

Doc. dr. sc. Marijana Togonal zaposlena je na Hrvatskome katoličkome sveučilištu u Zagrebu i stalna je suradnica na Sveučilištu VERN'. Predaje jezično-komunikacijske kolegije, a užu joj se znanstveni interesi vežu uz suvremeni jezik i književne teme. E-mail: marijana.togonal@unicath.hr